ეროვნული თავისუფლების გზით — პიროვნული თავისუფლებისაკენ!
პიროვნული თავისუფლების გზით — ეროვნული თავისუფლებისაკენ!

საქართველო

საქართველოს სახალხო ფრონტი
ყოველკვირეული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური გაზეთი
გამოდიოდა 1903-1905, 1915-1921 წ.წ. აღდგენილია 1989 წელს.

№ 5 (1379)

8-12 მარტი, 1993 წ.

ნოდარ გრიგალაშვილი

ვაი ჭკუისაგან...

(პირველი მარტი. ისტორიული სხდომა პარლამენტისა)

დაღესტნის გმირი, დაუღალავი მებრძოლი თავის ქვეყნისა, მის საყვარელ იმამისგანვე დევნილი, მტრის მხარეს გადასული, მაგრამ იქაც ხაფანგდაგებული ჰაჯი მურატ...

მოჭრილი თავი ჰაჯი მურატისა...

მახსენდება ნიკოლოზ მიწიშვილის პარადოქსული სტრიქონი — „ჭკუამ დაღუპა ეგ ბარბაროსი..."

ჭკუამ, ჭკუამ დაღუპაო...

მარტოდ შთენილი მთიელი იძულებით „მიენდო" მტერს, ეშმაკობით, ჭკუით ეცადა თავის გადარჩენას და მტრის მოღორებასაც,

მაგრამ...

მიაბურთავებს რუსის გამომთვრალი სალდათი ჰაჯი მურატის უტანო თუ უტვინო თავს მტვრიან შარაზე...

დიახ, ჭკუა უტვინობის სინონიმიც შეიძლება იყოს...

როგორც იმ ზღაპარშია, ხმალშემართული გოლიათი რომ შიშით თვალებდახუჭული ჩია კაცის პირისპირ თავადაც თვალებს დახუჭავს, აქაოდა ე, მანდ, რამე მზაკვრობას არ ჰქონდეს ადგილიო.

მეტისმეტი სიფრთხილით გოლიათმა თავი დაჰკარგა.

მეტისმეტი სიფრთხილით საქართველომ აფხაზეთი დაჰკარგა.

„ჭკუამ" დაგვღუპა, თუმცა ასე არ ბჭობს ჭკუით „დაღდასმული" საპარლამენტო უმრავლესობა...

. . .

გამოხტება ახლა ვინმე „ბრძენთა-ბრძენი" და ჭკუა-გონების უარმყოფელობას დამწამებს.

როგორც ამ თვისების „მატარებელი" უმრავლესობის შენგელაიამ დასწამა „სულელი" უმცირესობის ხაინდრავას პირველი მარტის სესიაზე.

უაღრესად საინტერესო იყო რეჟისორ ელდარ შენგელაიას მიერ საკუთარი ფილმის „შერეკილების" ინტერპრეტაცია, საინტერესო იმდენად, რამდენადაც მისეული ახსნა მოვლენისა, მთელი ჩვენი ხელისუფლების და საპარლამენტო უმრავლესობის ქმედებასაც მიესადაგება.

რეჟისორმა დაახლოებით ასე ბრძანა: ვიდრე ჩემი გმირები საპყრობილედან გაიქცევიან და თავისუფლებას ეზიარებიან (აფრინდებიან), მათ წლების რუდუნება და შრომა დასჭირდათ გვირაბის გასათხრელად. ახალგაზრდას კი სასწრაფოდ სურდა საპყრობილედან თავის დაღწევაო.

ანალოგია იყო ასეთი — თქვენ, ოპოზიციონერები, ჭკუის კი არა, ემოციის ხალხი ხართ. იმ პატარა ბიჭივით თავისუფლება დღესვე გინდათ, რის გამოც შუბლით კედელს [illegible] კი ჭკუით [illegible] და ნელ-ნელა გავიყვანთ თავისუფლებისკენ გვირაბსო.

ლოგიკური და შთამბეჭდავიც იყო რეჟისორის მიერ საკუთარი ჩანაფიქრის ანალიზი, მაგრამ აქ ბატონ ელდარს ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი დეტალი „გადაავიწყდა"...

ფილმის გმირი, მოხუცი ფიზიკოსი დიდი გათვლების, ჭკუისა, მეცადინეობისა და წელიწადთა რუდუნების მიუხედავად, სადღაც, რომელიღაც გამოთვლისას, მაინც უშვებს შეცდომას. საპყრობილიდან გასული, იმავე გვირაბით, იმავე საკანში ამოჰყოფს თავს. მოხუცსაც და საკუთარ თავსაც ისევ გამწარებული ახალგაზრდა იხსნის.

ერთაოზ ბრეგვაძე სასოწარკვეთილი დაჰკრავს კედელს წიხლს და...

თავისუფლება აგერ, ჩამონგრეული ყორის მიღმა ყოფილა.

თავისუფლებაზე მეოცნებე მოხუცი და ახალგაზრდა, გაწბილებული იმედის შემდეგ ერთურთს კი არ დაერევიან და ერთმანეთს კი არ ამუნათებენ, არამედ ბოლმას იმ ზღუდეზე ანთხევენ, რომელიც მათ მზისქვეშეთიდან ჰყოფთ.

ამ ფინალით ორი დასკვნის გაკეთება შეიძლება:

1) როცა მიზანი საერთოა, უბედურებაში ჩავარდნილი ადამიანები ერთმანეთს კი არ ერჩიან და ერთმანეთზე კი არ ახდენენ დაგროვილი ბოღმის ნეიტრალიზებას, პირიქით, უბედურება მათ ერთ მუშტად კრავთ საერთო მტრის წინააღმდეგ.

2) უემოციო გონება უძალოა, არაფრისმაქნისი „ჭკუის" სინონიმია, ისევე როგორც დამღუპველია უგონო ემოცია, გინა თუ უჭკუო ძალა.

ჭკუისა და ემოციის, ანუ გონიერებისა და სიყვარულის ერთობლიობა კი ჭეშმარიტი გზაა სწორი ქმედებისათვის.

ადრე მხოლოდ მუშტებს ვიქნევდით, ემოციას გონიერება ვერ მივაყოლეთ, შედეგი ცნობილია.

ახლა, აგერ უკვე ორი წელია, თითქმის მხოლოდ მშრალი გაანგარიშებების, უემოციო, უძალო გონების იმედზე ვართ.

ასეთი ჭკუით კი ოსებთან და აფხაზებთან, საქართველოს ამ დაუძინებელ მტრებთან, ჯერჯერობით პირწმინდად [illegible].

[illegible] კარგა ხნით ამოგვიკვეთა ფეხი, არადა, იქიდან ოსი სეპარატისტები თითქმის უკვე მიიჟურწებოდნენ თავიანთ ისტორიულ სამშობლოში.

უბედურებად გვექცა სამი სექტემბერი.

27 ივლისი.

ჟენევის მოლაპარაკებანი.

მოდი და ნუ წამოგცდება — ვაი, ჭკუისაგან გვჭირს...

. . .

დაუძლურებული საქართველო ხელის აწევით სესიაზე მესამედ ჩაბარდა რუსეთს. უფრო სწორედ, თუ პირველ (1801 წ.) და მეორე შემთხვევაში (1921 წ.) რუსეთმა ძალით დაიპყრო ჩვენი ქვეყანა, დღეს იგი რუსეთისგანვე კედელთან მიყენებული, „ცივილიზებული წესით", ნებაყოფლობით ჩაბარდა.

ის, რაც პირველი მარტის სესიაზე ხდებოდა სასაცილოც კია, რომ არა დიდი ტრაგიზმი თვით განსახილველი საკითხის არსისა.

ზოგი ტიროდა, მაგალითად, ი. სარიშვილი. მისივე ნაოცნებარი უმრავლესობის ზოგიერთი წარმომადგენელი კი „გამარჯვების" შემდეგ იცინოდა...

წინასწარ შედგენილ სცენარზე ჩანდა, ორივე მხარეს — ესენგისტებსაც და მოწინააღმდეგეებსაც ნაფიქრი ჰქონდათ...

ოპოზიციამ თავგანწირულად იბრძოლა, რომ გადაედოთ, და, თუ ეს არ მოხერხდებოდა ჩაეგდოთ რატიფიკაციის საკითხი.

არაფერი გამოვიდა.

იბრძოლეს უმრავლესობის თანამდებობებიანი დეპუტატების, ანუ პარლამენტის ფაქტობრივად უკანონო წევრების უფლებამოსილების შესაწყვეტად, რათა უმრავლესობას ხმები ველარ მოეგროვებინა — არ მოხერხდა.

მოითხოვეს, რატიფიკაციას ორი მესამედი სჭირდება და კენჭიც ასე ვუყაროთო — ესეც ამაოდ.

მიუხედავად იმისა, რომ ყველა ეს მოთხოვნა კანონიერი იყო, უმრავლესობამ იმოქმედა პრინციპით, — ჩვენ არაფრისა გვრცხვენია და არაფრისა გვეშინია (განსაკუთრებით ეს ითქმის პარლამენტარ მ. გიგინეიშვილისა და ქ. ლარიბაშვილის მისამართით) და ყველა საკითხი აუღელვებლად, ხმის არმიცემით ჩააგდო.

უმრავლესობა სრულ მზადყოფნაში იყო. სესიაზე ქუდზე კაცი გამოცხადდა.

მობილიზაციას, ასლან აბაშიძის გარდა, ყველა დამორჩილებოდა. ის კი არა, დეპუტატ ხავთასის არცთუ არაეშმაკურ თხოვნაზე, იქნებ კოლეგის მეუღლის დასაფლავებაზე წასულიყვნენ და პატივი მიეგოთ მიცვალებულისათვის, არც ერთი არ შერხეულა.

ან კი როგორ წავიდოდნენ, თვით ჭირისუფალ დეპუტატსაც კი მიეტოვებინა მიცვალებული და პარლამენტში ესენგესთვის ხმის მისაცემად გამოჩქარებულიყო...

სხდომა გრძელდებოდა, ხმის მიცემას არა და არ ადგებოდა საშველი, მოვალეობის გრძნობით ფეხშეკრული მოხუცი ჭირისუფალი გენერალი ძეგლივით იდგა და რომ არა სახელმწიფოს მეთაურის გულისხმიერება და ნებართვა, შინ წასულიყო, თანამეცხედრე დაუმარხავი რჩებოდა...

მოვალეობა მხეცია, არ შეიძლებოდა ეს სენტენცია არ გახსენებოდა კაცს გენერლის ყურებისას.

დრო გადიოდა და ესენგეს მოწინაღმდეგეთა ყოველგვარი იმედი იწურებოდა.

ყოველ წუთს შეიძლებოდა საკითხის კენჭისყრაზე გატანა, საქართველოს შებრუნება ყოფილ საბჭოთა კავშირის სივრცეში.

ოპოზიციამ ვერცერთი წინადადება ვერ გაიტანა. დარჩა ერთადერთი გამოსავალი: შეძახილებით, რეპლიკებით, შიგა და შიგ მუჭლუგუნებითაც წონასწორობიდან გამოეყვანათ ყოფილი კომუნისტი-ფუნქციონერები, რომელნიც შეადგენენ უმრავლესობის დიდ ნაწილს.

სეირი იყო ასეთი:

წერეთელი მერხს უბრაგუნებს და სკანდირებს — რუ-სე-თი!

რუ-სე-თი! ელცინ! ელცინ!

ხუხუნაიშვილი მორგვისხელა მკლა ეშმთყვვილაცის გასაპუტად იწევს.

ნათაძე — გოგუაძეს:

— ხულიგანო!

გოგუაძე — გმადლობთ!

თამარ ჩხეიძე — ადა მარშანიას:

— არტისტო!

ადა მარშანია გულისწასვლის ინსცენირებას წაითამაშებს და გვერდით მსხდომ დეპუტატი ვაჟების ფეხებთან ჩაეფინება...

მელაშვილი — სახელმწიფოს მეთაურს:

— გაუგზავნე დეპეშა ელცინს „მოსკოვი, კრემლი, თბილისის თავზე წითელი დროშა ფრიალებს".

სახელმწიფოს მეთაური არაფერს იმჩნევს (სიტყვა აქვს საკუთარი თავისთვის მიცემული, არ უნდა გაბრაზდეს).

უმცირესობა — უმრავლესობას:

— ბოლშევიკებო, გამყიდველებო!

უმრავლესობა სდუმს და წარბს არ იხრის. მათ თავისი ანგარიში აქვთ. ქვეყანა რომ დაიქცეს, სხდომა არ უნდა ჩაიშალოს. წარღვნა რომ მოვიდეს, ესენგეში მაინც უნდა შევიდეთ...

ამ დროს ხდება გაუთვალისწინებელი ამბავი.

მეტისმეტი მოსდის უმცირესობის ფრიდონ საყვარელიძეს, რასაც ველარ ითმენს უმრავლესობის გიგა ლორთქიფანიძის თავმოყვარეობა და განუყრელი ტროსტით, მასთან ერთად საპასუხო ორსართულიანი გინებით წამოვარდება ფეხზე. მის გვერდით მჯდომ ოთარ ლითანიშვილს გაახსენდება, რომ ორი ომის მონაწილეა და გინება ფრიცებისთვისაც არ შეურჩენია, აჰყვება ლორთქიფანიძეს და მიიწევს საყვარელიძისაკენ.

ამ ორი ჭკუადამჯდარი, ასაკოვანი კაცის გადარევამ კინაღამ იხსნა იმ დღეს საქართველო ესენგესაგან, მაგრამ უმრავლესობა დროულად მოეგო გონს და ორივენი სულ კიცხვა-კიცხვით დასვა ადგილზე...

ასე რომ, ამაო იყო ყოველი.

. . .

კენჭი იყარა. 124-მა დეპუტატმა საქართველო ესენგეს წევრი გახადა...

ერთადერთი, ვისაც ხმის მიცემა კენჭისყრის პროცესში „დავიწყებოდა", სახელმწიფოს მეთაური იყო...

ეს რომ რაღაც მანქანებით წინასწარ შეეტყო უმრავლესობას, ხმის მიცემა, ცხადია, მათაც „დაავიწყდებოდათ".

სხდომა დამთავრდა.

დაიშალნენ დეპუტატები.

უმცირესობა — ბოღმით დამსკდარი გულებით.

უმრავლესობა — მხრებზე წამოკიდებული პასუხისმგებლობის უზარმაზარი ტვირთით.

ზოგი გრძნობდა ამ პასუხისმგებლობას და მჭმუნვარე, ფიქრიანი, ჩამოზეთილი სახით მიეშურებოდა გასასვლელისაკენ.

ზოგიც მიბრძანდებოდა ხბოს ალტაცებით და გამარჯვებული ფალავნის პოზით.

. . .

ღმერთო, შენ გააკეთილშობილე რუსეთი და გადაარჩინე 124 ქართველი შულავერის მთავრობის განაჩენს...

ღმერთო, შენ ნუ ათქმევინებ საქართველოს —

„ხსნა ყველგან იყო, მაგრამ გზა ხსნისა,

ასეთი მერგო მე უბედურსა"...

გაერთიანებულ ერთა ორგანიზაციას, მსოფლიოს ხალხებსა და მთავრობებს საქართველოს პარლამენტის წევრთა მიმართვა

1994 წლის 1 მარტის სხდომაზე საქართველოს პარლამენტმა 126 ხმით 69-ის წინააღმდეგ (თავი შეიკავა 2-მა) რატიფიკაცია გაუკეთა პარლამენტის თავმჯდომარის — სახელმწიფოს მეთაურის ედუარდ შევარდნაძის მიერ ხელმოწერილ დოკუმენტს „ესენგეში" საქართველოს შესვლის შესახებ, [illegible] თაც, პრაქტიკულად, შეეცადა [illegible] კანონებინა საქართველოს მ[illegible] დამოუკიდებელი სახელმწიფ[illegible] ობის დაკარგვა და საქართველოს მოქცევა მოდერნიზებული რუსული იმპერიის ფარგლებში.

საქართველოს პარლამენტის ეს აქტი კანონსაწინააღმდეგოა, ხოლო საქართველოს რესპუბლიკის დაკავშირება რუსეთთან და სსრკ-ს ყოფილ მოკავშირე რესპუბლიკებთან არალეგიტიმურია შემდეგი გარემოებების გამო:

1. საქართველოს სახელმწიფოებრივი [illegible] დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტი, [illegible] რომელიც საქართველოს რესპუბლიკის კანონიერად არჩეულმა უზენაესმა საბჭომ (პარლამენტმა) [illegible] ერთხმად მიიღო 1991 წლის 9 აპრილს, ემყარება საქართველოს რესპუბლიკაში 1991 წლის 31 მარტს ჩატარებულ საერთო-სახალხო რეფერენდუმს, რომელშიც საქართველოს დამოუკიდებლობას ხმა მისცა არჩევნებში მონაწილეთა 99 პროცენტმა, (არჩევნებში კი თითქმის მთელი მოსახლეობა მონაწილეობდა). საქართველოს დამოუკიდებლობის მთლიანი ან ნაწილობრივ გაუქმების (მისი შეზღუდვის) შესახებ სხვა გადაწყვეტილების მიღება ამგვარად, თუ არა რეფერენდუმის წესით არალეგიტიმურია.

2. საქართველოს პარლამენტის მიერ 1994 წლის 1 მარტის დადგენილების მიღებას ხმა მისცა პარლამენტის წევრთა სიით შემადგენლობის ნახევარზე მეტმა, მაგრამ ორ მესამედზე ნაკლებმა (სულ საქართველოს პარლამენტში 222 წევრია), მაშინ როცა ხსენებული გადაწყვეტილება

ა) თავისი თემით სცილდება სახელმწიფოთა შორის ორმხრივი ან მრავალმხრივი ხელშეკრულების დადებას, ეხება რა საქართველოს რესპუბლიკის, როგორც სახელმწიფოს სტატუსს, და

ბ) მოითხოვს ცვლილებას საქართველოს რესპუბლიკის კანონში „სახელმწიფო ხელისუფლების შესახებ", რომელიც საქართველოს პარლამენტის მიერ კენჭნაყარია და მიღებულია ხმათა კვალიფიციური უმრავლესობით, როგორც კონსტიტუციური ძალის მქონე კანონი. სახელდობრ „ესენგეს" წესდების მე-4, მე-9 და რიგი სხვა მუხლები ითვალისწინებს „სახელმწიფო ხელისუფლების შესახებ" საქართველოს რესპუბლიკის კანონის მე-7 მუხლში ჩამოთვლილი პარლამენტის რიგი დისკრეციული უფლებების „ესენგეს" კომპეტენციაში გადასვლას. ამიტომ მოცემულ თემაზე გადაწყვეტილების მიღებას სჭირდება ხმათა მხოლოდ და მხოლოდ კვალიფიციური უმრავლესობა.

3. საქართველოს რესპუბლიკის კანონით „სახელმწიფო ხელისუფლების შესახებ" და „დეპუტატის სტატუსის შესახებ" პარლამენტის დეპუტატის სტატუსი შეუთავსებელია აღმასრულებელი ხელისუფლების გარკვეულ თანამდებობაზე ყოფნასთან (რომელთა ჩამონათვალიც დადგენილია). ასეთი წევრი დღეს საქართველოს პარლამენტში თხუთმეტია. ყოველი მათგანი „ესენგეში" საქართველოს შესვლის მომხრეა, რაც კენჭისყრამდე იყო ცნობილი პარლამენტართათვის და დადასტურდა კენჭისყრით. მიუხედავად რეგლამენტის ამ მოთხოვნისა, პარლამენტის ამ წევრებმა მონაწილეობა მიიღეს კენჭისყრაში.

4. დარღვეულ იქნა კანონი „საქართველოს რესპუბლიკაში საერთაშორისო ხელშეკრულების დადების, რატიფიკაციის, შესრულებისა და დენონსაციის შესახებ", სია წინასწარ განიხილავს სარატიფიკაციოდ წარდგენილ საქართველოს რესპუბლიკის საერთაშორისო ხელშეკრულებას და იძლევა შესაბამის დასკვნას.

5. „ესენგეში" საქართველოს შესვლა ეწინააღმდეგება საქართველოს რესპუბლიკის კანონს „თავდაცვის შესახებ", რომელიც აღიარებს საქართველოს ნეიტრალიტეტს და სამხედრო ბლოკებში შეუსვლელობას.

გარდა პირდაპირი წინააღმდეგობისა კანონთან, რაც ჩამოვთვალეთ ზემოთ, პარლამენტის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების შინაარსს და მისი მიღების პროცედურას ახასიათებს სხვა პოლიტიკური და პროცედურული ნაკლოვანებებიც, სახელდობრ:

ა) არც პარლამენტის თავმჯდომარეს ე. შევარდნაძის, არც პარლამენტის რომელიმე სხვა წევრის საარჩევნო პროგრამაში არ იყო ნახსენები საქართველოს „ესენგეში" შესვლის პერსპექტივა. პირიქით: ყველა მათგანის საარჩევნო პროგრამა საქართველოს დამოუკიდებლობის დაცვისა და განმტკიცების დაპირებას შეიცავდა. ამგვარად პარლამენტის 1994 წლის 1 მარტის გადაწყვეტილებას ამომრჩევლის რწმუნება არა აქვს.

ბ) გარდა დებულებისა, რომლის ქართულად ნათარგმნი (და მაშასადამე, არა აუტენტური) ტექსტი პარლამენტის წევრებს დაურიგდა სხდომის წინ, „ესენგეს", მის წევრ-სახელმწიფოთა უფლებამოსილებებსა და მოვალეობებს და მასში გადაწყვეტილებათა მიღების წესს განსაზღვრავს მთელი რიგი დოკუმენტები, რომლებიც პარლამენტის წევრებს ხელთ არ ჰქონიათ.

გ) განხილვასა და კენჭისყრას საქართველოს პარლამენტში 1994 წლის 1 მარტს წინ უსწრებდა საქართველოს ეკონომიკური რღვევის და მრავალმხრივი დესტაბილიზაციის წელიწადნახევრიანი პროცესი, რომელიც, ჩვენი შთაბეჭდილებით, დიდწილად ხელოვნური იყო და რომელშიც ჩვენი შთაბეჭდილებით მონაწილეობდნენ საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების კომუნისტური და პროკომუნისტური უმაღლესი ეშელონები, მოდერნიზებულ რუსულ იმპერიაში საქართველოს შესვლის სტიმულირების მიზნით.

რამდენადაც გარემოებათა ზემოთ მოცემულ ჩამონათვალში მე-2 და მე-3 პუნქტები საპარლამენტო დისკუსიის მსვლელობაში მოხსენდა პარლამენტის თავმჯდომარესა და სპიკერს, აგრეთვე მათ წარედგინათ მოთხოვნა, რომ კენჭისყრამდე მომხდარიყო ზემოხსენებული 15 დეპუტატის უფლებამოსილების შეწყვეტა, რომ გადაწყვეტილების მიღებას კენჭი ჰყროდა ხმათა კვალიფიციური უმრავლესობის ფიქსაციის წესით, მაგრამ ეს მოთხოვნები უარყოფილი იქნა პარლამენტის უმრავლესობის მიერ კანონისა და რეგლამენტის საწინააღმდეგოდ, ჩვენ ვთვლით, რომ ადგილი ჰქონდა სახელმწიფო გადატრიალებას ზემოდან.

სესიის დროს პარლამენტის შენობის წინ პოლიციამ სცემა ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის წარმომადგენლებს, რომლებიც ტროტუარზე მდუმარედ იდგნენ ტრანსპარანტებით, და აფხაზეთიდან გამოხიზნულებს ქალების ჩათვლით. სესიის მსვლელობაში პარლამენტის ტრიბუნებიდან „საგანგებო კომიტეტის", ყოფილმა თავმჯდომარემ ჯ. იოსელიანმა თქვა, რომ ოპოზიცია ციხეში უნდა იყოს. ორი თვის მანძილზე სესიამდე საქართველოში განხორციელდა ტერორისტული აქტების სერია, სადალაქო და საცხოვრებელი სახლის ჩათვლით, ადამიანთა მსხვერპლით. ამგვარად, პარლამენტის სხდომა, რომელმაც მიიღო გადაწყვეტილება საქართველოს რესპუბლიკის „ესენგეში" შესვლის შესახებ, ჩატარებულია ტერორის პირობებში.

9) დადგენილების განხილვის დროს პარლამენტის უმრავლესობის გადაწყვეტილებით კამათი შეწყდა, რის გამოც სიტყვა არ მიეცა არა მხოლოდ კამათში ჩაწერილ პარლამენტის წევრებს, არამედ კომისიებს და ფრაქციებსაც კი.

ნ. ნათაძე, პ. კოლუაშვილი, ვ. ხმალაძე, დ. ბერძენიშვილი, ზ. შენგელია, ვ. ძაბირაძე, ფ. საყვარელიძე, ი. ხაინდრავა, ქ. კახაძე, თ. დიახამიძე, გ. როგავა, ა. ბობოხიძე, ვ. ბუზალაძე, ა. ნადარაია, ლ. შაკიაშვილი, რ. ბერიძე, გ. ნიკოლაიშვილი, ლ. მესხი, ბ. კაკუბავა, რ. კუპრავა, თ. ჩხეიძე, ი. წერეთელი, ვ. ხომერიკი, ა. ასათიანი, თ. ჟორჟოლიანი, თ. კევლაშვილი.

(ხელს აწერს 41 დეპუტატი. ხელმოწერები გრძელდება).

[illegible]ზაფხულის პირველი დღე «დემონსტრაციებითა» და ცემა-ტყეპით

1 მარტი, წლევანდელი გაზაფხულის პირველი დღე დარჩება საქართველოს ისტორიაში, როგორც მიჯნა ძველსა და ახალს შორის, დღე იმათ შორის, რაც უცილობლად უნდა წავიდეს და დღე იმათი, ვინაც უახლოეს ხანებში უნდა იტვირთოს ერის უმძიმესი უღელი.

საქართველოს პარლამენტის წინ დილიდანვე იწყეს შეკრება მოქალაქეთა კავშირის კარგად ჩაცმულმა [illegible] ნაკვებმა ახალგაზრდებმა [illegible] ახალგაზრდებმა. როგორც ჩანს, ხელისუფლებისათვის ეს დღე იმდენად მნიშვნელოვანი [illegible] ერთი არცთუ ახლო წარსულში პოპულარული მომღერალ-მსახიობის შეწუხებასაც კი არ მოერიდნენ, რომელსაც თავის მეგობრებთან ერთად იმელის წინ საკვანძო პოზიცია ეკავა.

თორმეტი საათისათვის ტემპერატურამ დარბაზში კი არა, სადაც ისედაც ცხელოდა, აპოგეას რუსთაველის გამზირზე მიაღწია. საქართველოს სახალხო ფრონტის წევრთა 30 კაციანი ჯგუფი ტრანსპარანტებით, ხმის ამოუღებლად განლაგდნენ იმელის წინ. წინასწარი გეგმის მიხედვით ისინი ნახევარი საათის შემდეგ აპირებდნენ დაშლას. მაგრამ, როგორც ჩანს, ეს არ შედიოდა არც მოქალაქეთა კავშირის წევრების, არც ქალაქის პოლიციის სამმართველოს ხელმძღვანელობის გეგმებში. იმ დროისათვის ეს უკანასკნელნი უკვე მრავლად იყვნენ შემოკრებილნი ადგილზე და მოასწრეს კიდეც აფხაზ[illegible] ლტოლვილთა ცემატყეპით გარეკვა [illegible] არანტებზე ეწერა: „დეპუტატებო, [illegible] პირდით საქართველოს დამოუკიდ[illegible] ხმას ნუ მისცემთ მის დაკარგ[illegible] ულებას — კი, СНГ-ს — არა". [illegible] უკანასკნელნი არ მოეწონათ [illegible] გენერალ ზეიკიძის მეთაურობი[illegible] მდგომი ფრონტელების რიგებში [illegible] იჭრნენ. სამხედრო ხელოვნებ[illegible] ევრს „ლორის დინგს". ეძახიან [illegible] დ იყენებდნენ გერმანელები. „[illegible] ყვართ საქართველო?" დასვა რიტორიკული კითხვა გენერალმა, რაზეც უპასუხეს, რომ საქართველოს სიყვარულში არავის ეჯიბრებიან. დიალოგის სხვა ფორმით გაგრძელების ინიციატივაც თვითონ ზეიკიძემ გამოიჩინა — ერთ-ერთ ახალგაზრდას მუშტით სახეში გაარტყა, რისთვისაც საპასუხო ძალის დარტყმა მიიღო. აირია მონასტერი, რომლის დროსაც ესენგიჩებმა მაინცდამაინც ის ტრანსპარანტი დახიეს, სადაც ფრონტელები СНГ-ს უცხადებდნენ უნდობლობას. დააპატიმრეს სახალხო ფრონტის წევრები: ტრისტან ბერიანიძე, ელდარ ჰუმბურიძე, თემურ ქურდაძე, გაიოზ ინასარიძე, აზიზ სარდარიანი და დათო ბაგაევი. რა თქმა უნდა, წინასწარი ფიზიკური დამუშავების შემდეგ ისინი მთაწმინდის პოლიციის განყოფილებაში წაიყვანეს. საქართველოს მოქალაქეთა კავშირის წევრები, მათი წითელ-მწვანე, ცისფერი ძმები და მათი იდეოლოგები არც ერთ შემთხვევას არ უშვებენ ხელიდან სახალხო ფრონტსა და მის ხელმძღვანელს ბატონ ნოდარ ნათაძეს ფაშისტური ორგანიზაცია და დიქტატორი არ უწოდონ. სინამდვილეში კი რა ხდება — ჩუმად დგომის უფლებაც კი აღარა აქვს ხალხს დიდი დემოკრატების პატარა ქვეყანაში? ქურთი სარდარიანი და ოსი ბაგაევი მუშტი-კრივში გასდევენ ქართველებს მხოლოდ იმიტომ, რომ არ უნდათ დამონებული საქართველო. მოქალაქეთა კავშირის ინტელიგენტ „ჭეელებს" ამ შეტაკებაში მონაწილეობა არ მიუღიათ, სჩანს, კოჭებამდე ჩაფართხუნებული პალტოების მიზეზით, მხოლოდ ერთი ტყავისქურთუკიანი ბილწსიტყვაობდა და თავისი ახლო წინაპრის მსგავსად ფეხებს უქნევდა გამვლელებს.

დაპატიმრებული სახალხო ფრონტელები საღამოს მილიციიდან გამოუშვეს პოლიციელთა შეძახილებით — რუსები არ გინდოდათ, არა?

მერაბ მაისურაძე

„თავისუფალი ტრიბუნა" — თავისუფალი საქართველოს ძიებაში

4 მარტს, სახალხო ფრონტის შტაბ-ბინაში თავი მოიყარეს საქართველოს ხელისუფლების მიმართ ოპოზიციურად განწყობილმა დეპუტატებმა, რათა დახურულ კარს მიღმა მოეწყოთ საკონსულტაციო შეხვედრა, რომელშიც მონაწილეობდნენ წარმომადგენლები სახალხო ფრონტიდან, ლიბერალურ-დემოკრატიულ პარტიიდან, რესპუბლიკური პარტიიდან, „ქარტია-91" — თავისუფლების პარტიიდან, ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიიდან, საქართველოს დამოუკიდებლობის პარტიიდან, ქრისტიანულ-დემოკრატიული კავშირიდან, ქართველ ტრადიციონალისტთა კავშირიდან, საქართველოს ახალგაზრდობის კონსერვატიული კავშირიდან, მამული, ენა, სარწმუნოებიდან, მოძრაობა „ახალი თაობიდან", კონსერვატიულ-მონარქისტული კავშირიდან, მერაბ კოსტავას საზოგადოებიდან, ილია ჭავჭავაძის საზოგადოებიდან, აგრეთვე საქართველოს პარლამენტის ვიცე-სპიკერი ქ-ნი რუსუდან ბერიძე და დეპუტატი ქ-ნი ლუიზა შაკიაშვილი.

დეპუტატებმა სხვადასხვა სააგენტოების, პრესისა და ტელევიზიის წარმომადგენლებისათვის გამართეს პრესკონფერენცია, რომელიც გახსნა სახალხო ფრონტის თავმჯდომარის მოადგილემ გოჩა გავაშელმა. პრეზიდიუმში იმყოფებოდნენ ბატონები ნოდარ ნათაძე, ირაკლი წერეთელი, თედო პაატაშვილი და გიორგი ჭანტურია.

ბ-ნმა ნოდარ ნათაძემ იქ დამსწრეთ გააცნო მიმართვა მსოფლიოს ხალხებს და გაეროსადმი, რომელსაც ხელს აწერდა 69 დეპუტატი.

ბ-ნმა გიორგი ჭანტურიამ აღნიშნა: „ჩვენ არ ვქმნით არავითარ ორგანიზაციულ სახეს, თითოეული ჩვენგანი იბრძოლებს დამოუკიდებლად, რაც თავის მხრივ გამორიცხავს ყოველგვარ განხეთქილებას. ჩვენ უნდა შევქმნათ და ავალორძინოთ ახალი დემოკრატიული, სუვერენული, სტაბილიზაციის ძალის მქონე ტრიბუნა, „თავისუფლების ტრიბუნა", რომლის მიზანი იქნება სხვადასხვა პარტიების კოალიცია. ჩვენ შეგნებულად მოვერიდეთ ხელოვნურ ინტეგრაციას, რაიმე ორგანიზაციის შექმნას, რაც წარმოშობდა ურთიერთშორის შესაძლო შეხლა-შემოხლის რისკს".

პრესკონფერენციაზე ითქვა იმის შესახებაც, რომ თავისუფლების ტრიბუნა იმდენად მნიშვნელოვანია, რამდენადაც სიმართლის მატარებელი. თუ ოფიციოზის მხრიდან იქნება მცდელობა რაიმე მოვლენის გაყალბებისა, თავისუფლების ტრიბუნა სახალხოდ, ყველას გასაგონად ბოლომდე სიმართლეს იტყვის და სიმართლისათვის იბრძოლებს. დემოკრატიული, თავისუფალი ტრიბუნა არის საშუალება ჩვენს ხალხთან, ქართველ ერთან შეხვედრისა. აღინიშნა, რომ ამ ეტაპზე არ შეიძლება რაიმე ზეპარტიული ორგანიზაციის შექმნა. თავისუფალი ტრიბუნა ყველა მსურველს მისცემს უფლებას გამოთქვას თავისი აზრი და შეხედულებები.

ირაკლი წერეთელმა აღნიშნა, რომ დღეიდან დაიწყო ურთიერთთანამშრომლობა, რომელიც კვლავაც გაგრძელდება. „ოღონდაც საქართველო თავისუფალი და დამოუკიდებელი იყოს და თუ საჭირო იქნება, ჩვენ არც ქუჩაში გამოსვლას მოვერიდებითო".

გიორგი ჭანტურიამ იქ დამსწრე საზოგადოებას განუცხადა, რომ საქართველოში დაიწყება საქართველოს დამოუკიდებლობისა და თავისუფლების მომხრეების ხელმოწერების შეგროვება. მანვე აღნიშნა, რომ აუცილებლად გაგრძელდება შემდგომი კონსულტაციები საქართველოს დამოუკიდებლობის მომხრე სხვადასხვა პარტიებთან.

სამწუხაროდ, პრესკონფერენციამ დიდხანს ვერ გასტანა. მიუხედავად იმისა, რომ დღეს საქართველო სნგ-ს სრულუფლებიანი წევრია, დარბაზში ისევ გაითიშა ელექტროენერგია.

იქნებ „თავისუფალმა ტრიბუნამ" მაინც მოგვიტანოს ნანატრი, თავისუფალი საქართველო.

ირმა ლომაური

კრიტიკა

მიმდინარე წლის 28 თებერვალს ცეკავშირის შენობის სხდომათა დარბაზში გაიმართა საქართველოს სახალხო ფრონტისა და რესპუბლიკური პარტიის ერთობლივი კონფერენცია თემაზე: საქართველოს ხსნის გზები.

ქვემოთ გთავაზობთ კონფერენციაზე საქართველოს რესპუბლიკური პარტიის მთავარი კომიტეტის წევრის ბატონ დავით ბერძენიშვილის გამოსვლის ტექსტს.

დავით ბერძენიშვილი

საქართველოს ხელისუფლება შუა აზიის ნომენკლატურაზე უვარგისიც კი აღმოჩნდა

საქართველოში შევარდნაძის ხელისუფლება რუსეთის მეშვეობით საშინაო პრობლემების მოგვარების გზას, ადგას. ხელისუფლებაში შევარდნაძის მომძლავრების პროპორციულად იზრდება რუსეთის ჩვენს საშინაო საქმეებში ჩარევა. ათვლის წერტილად დაგომისის შეთანხმება უნდა ავიღოთ, როცა ცხინვალის რეგიონი „საკუთარი პასუხისმგებლობით" სახელმწიფოს საბჭოს თავმჯდომარემ საკონტროლოდ რუსულ-ოსურ მხარეს მიანება. საქართველოს სახელმწიფოებრიობის გარანტიების ძებნა დაიწყეს მხოლოდ ქვეყნის ფარგლებს გარეთ — ხატოვნად ამას რუსეთ-დასავლეთის ბალანსი ერქვა. რეალურად დასავლეთი (დიდი სახელმწიფოებიც და საერთაშორისო ორგანიზაციებიც) უკეთეს შემთხვევაში რუსეთის აგრესიის ნაწილობრივ შემზღუდველად თუ გამოდგებოდა, რადგან საქართველოზე გავლენის უზომოდ მცირე შესაძლებლობები ჰქონდა, ვიდრე რუსეთს, ამასთანავე, იგი თავად რუსეთის ხელისუფლებას ეხმარებოდა კომუნისტური სისტემის დემონტაჟის მცდელობაში, სახელმწიფოს გადარჩენა-გაძლებაში და ამდენად, ჩვენთან დამოკიდებულებაში მისი პარტნიორი უფრო იყო, ვიდრე ჩვენი. პირველი შემთხვევა არ არის, როცა დასავლეთის ხელისუფალთა პრაგმატიზმი ზედმეტად ფრთხილია და მათი მოიმედე საქართველო და სხვა ქვეყნები რუსეთის აგრესიის მსხვერპლი გამხდარან. ასერომ, სახელმწიფოებრიობის გარანტის უპირატესად ქვეყნის გარეთ ძიება უკვე შეცდომა იყო. მთელი ამ პოლიტიკური კურსის ეფექტიანობის საილუსტრაციოდ თუნდაც ისევ დაგომისის გახსენება კმარა — რუსეთმა დასავლეთს ხელი არ შეუშალა საქართველოს გაეროში მიღებისას, როცა უკვე დაიგულა საქართველოს მიერ აღიარებული სრული კონტროლი ცხინვალის რეგიონში. ტრიადაში საქართველოს-რუსეთი-დასავლეთი თავიდანვე დომინირებდა რუსეთი, ხოლო დასავლეთისათვის მით უფრო ნაკლები ხდებოდა მისი ნაწილობრივი შეზღუდვის შესაძლებლობა, რაც ეფლობოდა თავად საქართველოს რუსეთის ჭაობში. მეტი პერსპექტივა არსებობდა დასავლეთის ფინანსურ-ეკონომიკური დახმარების შილებისა, მაგრამ ჩვენი ხელისუფლება სულ უფრო და უფრო ანტირეფორმისტული, შესაბამისად ანტიდასავლური ხდებოდა და დახმარების ამთვისებელი ველარ იქნებოდა. აქ საქართველოს ხელისუფლება შუა აზიის ნომენკლატურაზე უვარგისიც კი აღმოჩნდა. შევარდნაძის კურსი მსუყე ნიადაგს ქმნიდა რუსეთისათვის. რაკი პრობლემის მოგვარების ძირითად ფაქტორად მან რუსეთი აღიარა, შესაბამისად პრობლემის გაზრდა კიდევ უფრო ხელს აძლევდა პარტნიორად მიჩნეულ მოწინააღმდეგეს. საქართველოს უმწეო და არათანმიმდევრული ხელისუფლების კიდევ უფრო დასასუსტებლად იგი აქტიურებდა სხვადასხვა ფორმით მთელი რიგი რეგიონების მოწყვეტას საქართველოს ხელისუფლებისაგან. წინა ხელისუფლების პლაცდარმი სამეგრელოში, მეთოდურად განკერძოება და მყარველობა აჭარის ხელისუფლისა (სხვა რეგიონები რომ არ გავიხსენოთ), ამასთანავე თავად რუსეთი ამ რეგიონებთან დაკავშირებულ პრობლემებში პარტნიორადაც კი ფიგურირებდა. შევარდნაძემ „მოახერხა" მის ურჩ ვასალს არაერთხელ სწვეოდა ბათუმში და „არ გაგვინაწყენდეს" პრინციპით ხოტბა შეესხა — სამეგრელოში კი რუსის დახმარებით შექმნილი სამხედრო-პოლიტიკური მოწინააღმდეგე რუსისავე დახმარებით „დაემარცხებია", სულ რაღაც სუვერენიტეტის საკმაო ნაწილის დათმობის ხარჯზე. ვფიქრობ, რუსეთის როლი აფხაზეთში არ საჭიროებს განხილვას. აფხაზეთის ამბები საქართველოს სახელმწიფოებრიობის წინააღმდეგ მიმართული ყველაზე ეფექტური გამოვლინებაა რუსეთის პოლიტიკისა.

ხელისუფლება, რომელიც საკუთარი რეგიონული პრობლემების საკითხში მთლიანად რუსეთით იმართება, ვერ იქნება რეფორმატორული ეკონომიკის სფეროში, რადგან მას დემოკრატიული სახელმწიფოს შენების მოთხოვნილება არა აქვს — ეკონომიკური რეფორმა კი სახელმწიფოებრიობის მძლავრი ფაქტორია. რეფორმის გზაზე მდგარი ქვეყანა არა მარტო დასავლეთში იპოვიდა პარტნიორებს, არამედ რუსეთშიც — ეს კი რუსეთის ხელისუფლების ინტერესებში სულაც არ შედის.

რუსეთს ჩვენში ანტისახელმწიფოებრივი ბელადები სჭირდება, ერთმანეთთან დაპირისპირებული ვასალები, რომელთა მეშვეობითაც დემოკრატიულ, ნაციონალურ, პროდასავლურ ძალებს ასუსტებს და ერს წინააღმდეგობის უნარს ართმევს.

აქვე გავიხსენოთ, რომ შევარდნაძე ბოლო დრომდე თანმიმდევრულ რუსეთუმედ ვერ ავლენდა თავს, ეს კიდევ უფრო პრიმიტიულს ხდიდა მის პოლიტიკას — თან რუსის იყო და თან რუსი სჯიდა ურჩობის საბაბით.

ხანდახან ისმის, რომ შევარდნაძემ, რაკი რუსეთს ჩაგვაბარა, ამ გაფუჭებულ საქმეზე იქნებ მინიმალურად მაინც დავიცვათ ჩვენი სახელმწიფოებრიობა — ვართ რუსეთის სამხედრო-პოლიტიკურ-საფინანსო-ეკონომიკურ სივრცეში და სანაცვლოდ ტერიტორიული მთლიანობა აღგვიდგინოს, ეკონომიკური მდგომარეობა მისნაირი გაგვიხადოს და სახელმწიფოებრივი ატრიბუტიკით შემკული ფაქტობრივად მოდერნიზებულ სსრკ-ში მოდერნიზებულ მოკავშირე რესპუბლიკას დავყაბულდეთ.

ჟენევის მოლაპარაკებები კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ ამ პირობებში ჩვენ საქართველო-აფხაზეთის ფედერაციასაც კი არ გვთავაზობენ, რაც თავისთავად მიუღებელია. ოსური პრობლემის მოგვარების ქართულ-რუსულ-ოსური ბალანსი არ იძებნება, ეს ჩიხია, რადგან სამხრეთ ოსეთის სახელმწიფოებრივი ერთეული საქართველოში ჯერ შევარდნაძესაც კი არ მოუთხოვია. აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის პოლიტიკური სტატუსი კი, ფაქტიურად ფედერაციის სუბიექტებად მათი ქცევა (არსებული ფაქტობრივი ხელისუფლებებით და რუსეთის განსაკუთრებული კონტროლით) არა მარტო რუსეთ-საქართველოს თავად კაბალური ხელშეკრულებების რატიფიკაციის პირობაა, არამედ რუსეთის სახელმწიფოს მუდმივი ინტერესია საქართველოში.

ქვეყანაში მიზანმიმართულად არ იქმნება ჯარი. „ისტორიული" არგუმენტაციიდან დაწყებული „საქართველოში უნდა იყოს ლაშქარი, ჩვენ ასეთი ხალხი ვართ, გლეხი მიწას ხნავდა და ომიანობისას ხმალს იქნევდა", ელცინის დამოძღვრით დამთავრებული „საქართველოს ძლიერი ჯარი არ სჭირდება". საქართველოში ჯარის ფუნქცია რუსის არმიამ უნდა შეასრულოს — ეს პოზიცია აღარც კი იმალება. ჩვენ უკვე იმდენად რუსის ვართ, რომ სამანეთო ზონაში მიღება, რუსული მანეთისთვის დამატებითი პრობლემების შექმნა ჯერ საჭიროდაც არ მიიჩნიეს — საქართველო რუსეთის ხელისუფლებისათვის ჯერ კიდევ დასჯის ობიექტია, მითუმეტეს, რომ ეს დასჯა მას უხდება.

12 დეკემბრის არჩევნების შემდეგ ჩამოყალიბებული პარლამენტი და მთავრობა ყაზახეთისა და უზბეკეთისთვისაც კი ცენტრიდანული ტენდენციების ფაქტორად იქცა, შევარდნაძე კი ჟირინოვსკის, ან მისი რომელიმე „დემოკრატიული „იმპერიალისტის" პარტნიორ-კონკურენტისთვის გამზადებული კონსტიტუციის მოიმედეა, სადაც პრეზიდენტს დიდი უფლებები აქვს. თავად შევარდნაძეს ისეთი უფლებები და თანამდებობები აქვს, დავით აღმაშენებელს შეშურდებოდა, მაგრამ უფლებები და კანონი საერთოდ, ჩვენს პირობებში არ ქმნის ხელისუფლებას, რომელიც მწყრალადაა კანონთან. ასეა რუსეთში, ასეა ჩვენთან. არც ჩვენთვისაა უცხო წარმატებული სახელმწიფო გადატრიალება და არც რუსეთისათვის.

12 დეკემბრის ხელისუფლების დამახასიათებელი ნიშნებია კომუნისტური ნომენკლატურისა და ჟირინოვსკის პარტიის დიქტატი ცხოვრების ყველა სფეროში — ეკონომიკაში, საფინანსო პოლიტიკაში, საგარეო პოლიტიკაში, რაც რუსეთს ერთდროულად მიაქანებს ჩამორჩენისა და აგრესიულობისაკენ, ტოტალიტარიზმის გაღრმავებისაკენ და ამ ფაქტორს ეფექტურად იყენებენ აღმოსავლეთ ევროპისა და ბალტიის ქვეყნების ხელისუფალნი, უკრაინის მძლავრი ოპოზიცია, რომლის წარმატების შემთხვევაში 27. III საპარლამენტო არჩევნებში პრინციპულად ახალ სიტუაციაში აღმოჩნდებით. ეს სახელმწიფოები აიძულებენ დასავლეთს გაიცნობიერონ რუსეთისაგან მათი დაცვის აუცილებლობა, უახლოვდებიან ნატოს — ჩვენ კი სულ უფრო ვცილდებით ჩვენს ბუნებრივ პარტნიორებს და რუსეთის „დემოკრატიის" გადარჩენის მცდელობაში ვართ (სამწუხაროდ, არც ესაა ახალი რუსეთის დედაქალაქებიდან გამოდევნილი გაქართველებული პოლიტიკოსებისათვის). შევარდნაძე ხანდახან ელცინის წარმომადგენელი უფროა დასავლეთში, ვიდრე საქართველოს სახელმწიფოს მეთაური.

ბალკანეთის პრობლემა რუსეთ-დასავლეთის ურთიერთობის პრობლემაა. აღმ. ევროპა და ბალტია ასევე რუსეთ-დასავლეთის ურთიერთობის მტკივნეული პრობლემებია, ყაზახეთი და შუა აზიაც რუსეთის გარე სამყაროსთან ურთიერთობის პრობლემებია, თავად 12 დეკემბრის ხელისუფლებაც რუსეთში ამ რანგის პრობლემაა და ჩვენი ხელისუფლება, თითქოს ჭურში ზის, პროცესების დინამიურობას ვერ ხედავს, ცვლილებების შესაძლებლობას ვერ ხედავს, ან უარესი — მყარად დგას რუსეთის უმცროსი ძმის პოზაში, რომელსაც ხშირად სცემენ თავად უფროსი ძმაც და მისი წაქეზებით მასზე უმცროსი ძმებიც. „აქა ვდგავარ და სხვაგვარად არ ძალმიძს".

ჩვენ რომ ამ მდგომარეობაში ვართ, ბუნებრივია, მხოლოდ შევარდნაძის ბრალი არ არის. არ შევეხები საქართველოს პოლიტიკური ელიტისაგან დამოუკიდებელ ფაქტორებს. ჩვენი პოლიტიკური სპექტრის პასუხისმგებლობაზეც მინდა ორიოდე სიტყვა ვთქვა. შარშან, ამ დროს, უფრო ადრეც პარლამენტშიც და პრესაში ხშირად ვამბობდით და ვწერდით, რომ „რუსეთის მეშვეობით საქართველოს საშინაო რეგიონული, ეკონომიკური, ფინანსური, სამხედრო და სხვა პრობლემების მოგვარების მცდელობის პოლიტიკა კრახს განიცდის".

რუსეთ-საქართველოს ხელშეკრულების პაკეტის პროექტებს რეალურად მივყავდით რუსეთის სამხედრო, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ სივრცეში დარჩენა-დაკანონებისაკენ და არა პირიქით. CHГ-ს პრინციპებზე აგებული იყო ის „ორმხრივი" ხელშეკრულებები და პრინციპულად განსხვავდებოდა ბალტიის ქვეყნებთან დადებული ხელშეკრულებებისაგან. შევარდნაძის სულ უფრო და უფრო გამოკვეთილ პრორუსულ ხელისუფლად ქცევა იმ მხარდაჭერის მეშვეობითაც ხდებოდ[a], რომლითაც ის სარგებლობდა რ[ე]ფორმატორული ინიციატივებ[ის] „სამომავლოდ" გადადებაში მხარდაჭერით. შედაგად ფაცაციას კომუნისტური მთავრობა მივიღეთ.

დღეს საქართველოში დგას ხელისუფლების საკითხი. ეს პარლამენტში დაადასტურეს როგორც შევარდნაძემ, ისე ოპოზიციის წარმომადგენლებმა. სავარაუდოა, რომ მის გადაჭრას შევარდნაძ[ე] [illegible] ვფიქრობ, [illegible] ახლა დგას ძლიერი, რეფორმატორული, ნაციონალური ინტერესების დამცველი, [illegible] არსით პროდასავლური მთავრობის პრობლემა. მთავრობა, რომელიც იქნება პოლიტიკური [illegible] ორგანო და არა სამე[illegible] ფუნქციების მქონე ნომენკლა[illegible] კრებული. მთავრობა იქნება ძლიერი და დამოუკიდებელი მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მას ექნება პარლამენტის მყარი მხარდაჭერა და მასზე იქნება პასუხისმგებელი. იგი უნდა ჩამოყალიბდეს [illegible] სრულიად სხვა სტრუქტურით და ფუნქციებით (ჩვენ ერ[illegible] ბით გაზაფხულ ზაფხ[illegible] წარდგენილი რესპუბლიკელ[illegible] შესაბამისი კანონპროექტებისა). [illegible] უნდა მიილოს ეკონომიკური რ[illegible] საკითხებში საკანონმდე[illegible] უფლება გარკვეული ვადით. [illegible] და ცხინვალის რეგიონი გამოცხადდეს რუსეთის მიერ [illegible] ტერიტორიებად [illegible] საქართველოში ჩა[illegible] საერთაშორისო გაწევა და [illegible] დაიწყოს ჯარის შ[illegible] განაცხადოს რომ[illegible] მას აფხაზეთის სტატუსი [illegible] შემადგენლობაში, [illegible] მისი მოწი[illegible] კის მიერ ათვისების ჩანაშ[illegible] და სამხედრო გზით დაბ[illegible] ის შე[illegible] ლობის პირობების შესაქმნელ[illegible] და ა. შ.

[illegible]ეთი მიდგომების მთავრობის შექმნაა ჩვენი [illegible] ხანი. სახელმწიფო მეთაურის ნება, რომ ყოფილიყო უახლოეს ხანებში შეიძლებოდა კონ[illegible] საკითხების დაწყება ო[illegible] და უმრავლესობაში [illegible] პოლიტიკური და ეკონ[illegible] პოზიციების ამ[illegible]ტან ძალებს შორის და სახელმწიფოს მეთაურისათვის მცირერიცხოვანი პოლიტიკური კაბინეტის წარდგენა. ამ გზით სახელმწიფოს მეთაური ველარ იქნება დამოუკიდებელი საქართველოს მშენებლობის მესაჭე, რადგან მან ამ რანგში, რამდენ სამწუხაროც უნდა იყოს, ომი წააგო. შევარდნაძის საქართველო დამარცხდა ელცინის რუსეთთან უთანასწორო ბრძოლაში. ჩემი აზრით, უმჯობესი [illegible] იგი იტალიის ან უკიდურეს შემთხვევაში საფრანგეთის პრეზიდენტის უფლებამოსილებით აგრძელებდეს სახელმწიფოს მეთაურობას და აძლიერებდეს ამ ამპლუაში ქვეყანას საერთაშორისო ავტორიტეტს. ამასთანავე, იგი ნამდვილად გამოდგებო[illegible] გარანტად დეპუტატებში ავტორიტეტის წყალობით მთავრობ[illegible] პოლიტიკური ზურგისათვის პარლამენტშიც და ხალხშიც. საკმაოდ დარწმუნებული ვარ, რომ შევარდნაძის თანხმობისა და თანადგომის შემთხვევაში პოლიტიკური ძალების საკმარისი და აუცილებელი კრებული შესაძ[illegible] უკეთ გაუძლებოდა ქვეყანა[illegible] ვიდრე ჩვენი დღევანდელი ხელისუფლო აჯაფსანდალი. არა[illegible] ვლაპარაკობ, რომ ქვეყნის გამ[illegible] ვლეწვი ახეთ ხელისუფლებაში რაიონების ჩათვლით ბევრად ნაკლები იქნება. რადგან ასეთი „თანადგომისა და ერთნებაობის" ალბათობა მაღალი არ არის, მისი შეუძლებლობის შემთხვევაში მზად უნდა ვიყოთ იგივე ტიპის მთავრობ[illegible] შესაქმნელად [illegible] მეთოდებით. [illegible] შემთხვევაში მა[illegible] საარჩევნო კანონ[illegible] კონსტიტუცია და უნდა [illegible] არჩევნები. [illegible] დაუპირისპ[illegible]ება.

ბედი ქართლისა

ამილახვრიანში გადასწვდება*

აკაკი ბაქრაძე

Oმხანად, როცა ეროვნული აღტკინება მთელ საქართველოს მოედო, წამდაუწუმ გაისმოდა და ყველას პირზე ეკერა — ენა, მამული, სარწმუნოება. მაგრამ პოსტკომუნისტური პერიოდის გავლილმა სამმა წელიწადმა ნათლად აჩვენა, რომ ვერც ენას მოვუარეთ და უპატრონეთ და ვერც მამულსა და სარწმუნოებას. ნუ დავაბრალებთ ამას მხოლოდ ჩვენი მტრების მზაკვრობას. თავად ჩვენც ვერ გამოვიჩინეთ ის ნიჭიერება, გამჭრიახობა, შორსმჭვრეტელობა, პოლიტიკური ალღო, ენერგია, რაც დამოუკიდებელი და თავისუფალი ქვეყნის აშენებას სჭირდება. რაც მთავარია, ვერ მოვერიეთ და ვერ გავუმკლავდით ჩვენს ხულიერ სამყაროში დასადგურებულ ხარვეზებს, ანუ სხვანაირად რომ ვთქვათ, ვერ დავძლიეთ ჩვენი ეროვნული ენერგიისადმი რწმენის უქონლობა, ვერ მოვიცილეთ ფეოდალური და ქარაფშუტული დამოკიდებულება მოვლენებისადმი, ვერა და ვერ მოვახერხეთ გაერთიანება. სულწასულობა, მოუთმენლობა, ზერელობა უფრო მეტად და ხშირად გამოვავლინეთ, ვიდრე მოთმინება, სიმტკიცე, თავდაჭერილობა, ძალა, ენერგია, მიზნისაკენ უდრეკი სწრაფვა. ამან განაპირობა ჩვენი დამარცხება.

ქართველი ხალხის დღევანდელი მდგო- [illegible] ადვილია. არა მარტო იმიტომ, რომ დამარცხებულია, არამედ უფრო იმიტომ, რომ სრულიად მოუმზადებელი აღმოჩნდა დამოუკიდებელი და თავისუფალი ცხოვრებისათვის, ახლა დაბნეული და დარეტიანებული აქეთ-აქეთ დობე-ყორეს აწყდება. ეს არ იყო მოულოდნელი. ქართველი ხალხი დამოუკიდებელი, თავისუფალი ცხოვრებისათვის არასოდეს მოუმზადებია. ჩვენ დამოუკიდებლობა ორი საუკუნის წინათ კი არ დავკარგეთ, როგორც ამას ახლა წამდაუწუმ გაგვყვირიან, არამედ ბევრად უფრო ადრე. თემურლენგის შემოსევებმა საბოლოოდ დაანგრია ქართული სახელმწიფო, ხოლო 1555 წლის ირან-ოსმალეთის ხელშეკრულებამ აღმოსავლეთ საქართველო ირანის პროვინციად აქცია, დასავლეთ საქართველო კი — ოსმალეთისა.

საქართველო კოლონიურ მდგომარეობაში სულ ცოტა 1555 წლიდან მაინც იმყოფება. ერი, რომელიც ოთხ საუკუნეზე მეტია, რაც დაპყრობილია ხან ირანის, ხან თურქეთის, ხან რუსეთის მიერ, უცბად როგორ მოახერხებს დამოუკიდებელი, თავისუფალი ქვეყნის აშენებას? ამას ხანგრძლივი და სისტემატური მომზადება სჭირდება. რაც მთავარია, აუცილებელია ერის სულიერ სამყაროში საკუთარი თავისადმი რწმენის აღზრდა. თუ ქართველ ხალხში ეს რწმენა არ აღიზარდა, ვერცერთი ხელისუფლება ვერ შეძლებს დამოუკიდებლობის შენარჩუნებას. დამოუკიდებლობას ერი იცავს, ერი ინარჩუნებს, ერი პატრონობს. მაგრამ ის ერი, რომელსაც სწამს და სჯერა საკუთარი სახელმწიფოებრივი ენერგიისა. ამ რწმენას ვერც სუფრაზე წარმოთქმული სადღეგრძელოებით აღზრდი, ვერც ქუჩაში აკრეფილი ხლაპრებით და ვერც შეშლილთა ოცნებდა „თეორიებით". მის აღზრდას ხანგრძლივი, ღრმად გააზრებული, უტყუარად არგუმენტირებული საგანმანათლებლო მუშაობა სჭირდება.

არ არსებობს დედამიწის ზურგზე ხალხი, რარიგ მცირერიცხოვანიც არ უნდა იყოს იგი, რომელსაც დამოუკიდებელი არსებობა არ შეეძლოს, თუ ეს მას მართლა სურს. მაშინაც კი, როცა მისი მეზობელი რუსეთია. მ[illegible]ამ ქარაქუცულად არ უნდა იქცეოდეს. [illegible] დღეს რომ დამოუკიდებლობის მომ[illegible] მეორე დღეს არ უნდა ამტკიცებ[illegible] რუსეთის თუ კალთაში არ ჩავუგდო[illegible] რაფერი გვეშველებაო. ძალიან გულუ[illegible] არ უნდა იყოს ყველა, ვინც ფიქრ[illegible], რომ რუსეთი საქართველოს დამოუკიდებლობას ხელს არ შეუშლიდა. არ შეეცდებოდა ჩვენი ქვეყნის ისევ დამონებას, არა მარტო საქართველოს; არამედ ყველა ყოფილი მოკავშირე რესპუბლიკის ისევ დაქვემდებარებას. ამისათვის საკმარისი იყო ორი ხერხის გამოყენება: 1. სსრკ თავად მოსკოვს დაეშალა და 2. დაენგრია ყველა მოკავშირე რესპუბლიკის ეკონომიკა.

რუსეთს უკვე ჰქონდა გამოცდილება იმპერიის გადარჩენისა. როცა 1917 წლის თებერვალსა და ოქტომბრის რევოლუციების შედეგად რეალური გახდა რუსეთის იმპერიის დანგრევა, მაშინ რუსულმა პოლიტიკურმა აზრმა მონარქია გასწირა. ეროვნული თვითგამორკვევის (ზოგიერთი ამჯობინებს ტერმინს — თვითდადგინება) სახელით რუსეთმა გარკვეული დათმობანიც დაუშვა. პოლიტიკურ-ადმინისტრაციული თვალსაზრისით, რუსეთის იმპერია ეროვნულ ნიადაგზე მოეწყო; აღმოცენდნენ მოკავშირე რესპუბლიკები, ავტონომიური რესპუბლიკები, ავტონომიური ოლქები და ა. შ. ამით რუსეთის იმპერიის კოლონიურ ხალხებს კოჭი გაუგორეს. დროებით მაინც მიაყუჩეს ეროვნული თავისუფლებისაკენ მათი მისწრაფება. რუსეთის იმპერიამ სახელიც გამოიცვალა (ნაწილობრივ შინაარსიც) და სსრკ დაირქვა. რუსეთის იმპერია არა მარტო გადარჩა, არამედ კიდევ უფრო მეტად გაძლიერდა და ზესახელმწიფოდ შეიქმნა. თითქოს რუსეთის იმპერიას ხიფათი აღარ ემუქრებოდა, მაგრამ სოციალისტურმა ეკონომიკამ უღალატა. სოციალიზმმა ვერ გაუძლო კაპიტალიზმის კონკურენციას ეკონომიკაში. სოციალიზმის ეკონომიკურმა კრახმა იხევ წარმოშვა სსრკის, ანუ რუსეთის კომუნისტური იმპერიის დაშლის აუცილებლობა. ეს საფრთხე 80-იანი წლების მეორე ნახევარში ნათლად დაინახა გორბაჩოვმა და K^{0}. ისინი ციებ-ცხელებით შეპყრობილი ადამიანების ენერგიით შეუდგნენ სსრკ-ის გადარჩენაზე ზრუნვას, მაგრამ უშედეგოდ. დამანგრეველ ეკონომიკურ გრიგალს ახალი ქარიშხალი მიემატა — ეროვნული მოძრაობა. ეროვნულმა მოძრაობამ ბალტიისპირეთში, ამიერკავკასიაში, მოლდავეთში, ჩეჩნეთში, თათრეთში სსრკ-ის ბასტიონი შეაზანზარა. უკვე ცხადი გახდა, რომ სსრკ-ის გადარჩენა აღარ შეიძლებოდა.

რუსეთის პოლიტიკურმა აზრმა რუსეთის დიდი სახელმწიფოს ხსნის გზის გაცხოველებული ძებნა დაიწყო. თუ 1917 წლის მონარქიისა და მეფის ოჯახის განწირვამ რუსეთის იმპერია გადაარჩინა, ხომ არ გადაარჩენს მას ისევ კომპარტიისა და საბჭოთა ხელისუფლების განწირვა? ვითარების ანალიზმა დადებითი პასუხი მისცა. მაშინ გათამაშდა 1991 წლის აგვისტოს ჯანყი.

ყველაფერი, რაც 1991 წლის აგვისტოში მოხდა, სპექტაკლი იყო, წინასწარმოფიქრებული და დადგმული. როლებიც განაწილებული. ერთნი დროებით ციხეში უნდა წასულიყვნენ (დააკვირდით: ჯანყის ერთ-ერთი მეთაური ანატოლი ლუკიანოვი დღეს სახელმწიფო სათათბიროს დეპუტატია), ხოლო მეორენი გამარჯვებულის პოზით გაჯგიმულიყვნენ. ეს ნუ გაგიკვირდებათ. დედამიწაზე არ არის მეორე ხალხი, რომელიც თავის იმპერიული სახელმწიფოს მთლიანობაზე ისე ერთსულოვნად ზრუნავდეს, როგორც რუსი ხალხი. ამ საქმეში ერთიანია იმპერატორი და მეზოვე, არისტოკრატი და პროლეტარი, სწავლული და მოხანდე,[1] მონაზონი და კახპა, დემოკრატი და მონარქისტი, ასაკიანი და უასაკო, დედაკაცი და მამაკაცი. გაიხსენეთ თავწაკვეთილი მონარქისტი, საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ გაავეშებული მებრძოლი ვასილ შულგინი. როცა სსრკ-ში მან რუსეთის ზეიმპერია დაინახა, სტალინისა და ბოლშევიკების ქება დაიწყო. ისიც თქვა: მე რუსეთის იმპერიის გადარჩენა მინდოდა. ვირწმუნე, რომ იგი გადარჩენილია. იმას კი მნიშვნელობა არა აქვს, რა ფერის იქნება ეს იმპერია, თეთრი თუ წითელი.

აგვისტოს ჯანყს კომპარტიის გაუქმება და სსრკ-ის დაშლის გამოცხადება მოჰყვა. უცბათ, თვალისდახამხამებაში სავლე ელცინი პავლე ელცინი გახდა, სავლე კრავჩუკი — პავლე კრავჩუკი, სავლე შუშკევიჩი — პავლე შუშკევიჩი, სავლე ნაზარბაევი — პავლე ნაზარბაევი, სავლე ქარიმოვი — პავლე ქარიმოვი, სავლე ნიაზოვი — პავლე ნიაზოვი და ასე შემდეგ. კაცობრიობის ისტორიამ არ იცის ამდენი სავლეს ერთბაშად პავლედ გახდომა. მაგრამ ეს აუცილებელი იყო პრინციპის განსახორციელებლად — ჯერ დავიშალოთ და მერე ისევ გავერთიანდეთო. იმის ქადაგებაც დაიწყო: ეკონომიკურად ცალცალკე ვერცერთი რესპუბლიკა ვერ გადარჩებაო. თუ გადავრჩებით, მხოლოდ ერთად. საკითხავია: თუკი ინგლისისა და საფრანგეთის კოლონიები გადარჩნენ ცალცალკე, ვითომ რუსეთის კოლონიები რატომ ვერ გადარჩებოდნენ ცალცალკე? პირიქით: თუ გადარჩენა გვინდა, საკუთარი მყარი ეკონომიკა უნდა შევქმნათ. ყოველ დამოუკიდებელ სახელმწიფოს თავისი ეკონომიკა აქვს. სხვაგვარად ეკონომიკური კოლონია გავხდებოდით ამა თუ იმ მდიდარი სახელმწიფოსი.

ბოლშევიკ-კომუნისტებმა, მართალია, სსრკ— ადმინისტრაციულად ეროვნული ნიშნით დაჰყვეს, მაგრამ ეკონომიკურად სიამის ტყუპებივით მიაწებეს ერთმანეთს. არ არსებობდა არცერთი მოკავშირე რესპუბლიკის ეკონომიკა დამოუკიდებლად. არსებობდა მხოლოდ სსრკ-ის ერთიანი ეკონომიკა. ვერცერთი, საწარმო ვერცერთ რესპუბლიკაში დამოუკიდებლად ვერ იარსებებდა. ეს საგანგებოდ გააკეთეს კომუნისტებმა. თუ ვინცობაა რომელიმე რესპუბლიკა დამოუკიდებლობას მოიწადინებდა, მას მაშინვე დაახრჩობდნენ ეკონომიკურად. დღევანდელობამ მკაფიოდ დაგვანახა, რომ ასეც მოხდა. ყველა ყოფილ მოკავშირე რესპუბლიკაში, სსრკ-ის დაშლის შემდეგ, ეკონომიკა პირწმინდად დაინგრა, რუსეთშიაც კი.

რისთვის მჭირდება ეს გრძელი საუბარი და რისთვის შეგაწყინეთ თავი? თუ ჩვენ ზუსტად არ ავხსენით და არ გავიაზრეთ — რა მოხდა სსრკ-ში და რატომ ჩავარდა საქართველო ასეთ უკიდურეს გასაჭირში, — არა მარტო მდგომარეობას ვერ გამოვასწორებთ, არამედ მთლად დავაქცევთ ჩვენს ქვეყანას. ამაზე მეტი რაღა უნდა დავაქციოთო, — იკითხავს გაოცებული მკითხველი. ჯერ კიდევ დარჩა დასაქცევი და იმასაც ბოლოს მოვუღებთ.

ის ეკონომიკური უმძიმესი ვითარება, რაც დღეს საქართველოშია (და საერთოდ ყველა ყოფილ მოკავშირე რესპუბლიკაში), არ არის ეროვნული მოძრაობის ბრალი. ეს გახლავთ ბუნებრივი შედეგი სოციალისტური ეკონომიკისა. ძველი კომუნისტური ხელისუფლებაც რომ დარჩენილიყო საქართველოში და 28 ოქტომბრის არჩევნებში ეროვნულ მოძრაობას არ გაემარჯვა, ეკონომიკური თვალსაზრისით, დღეს საქართველოში მაინც ასეთი ეკონომიკური ვითარება იქნებოდა. ყაზახეთშიაც სახეშეცვლილი ძველი კომუნისტური ხელისუფლებაა, უკრაინაშიც, უზბეკეთშიაც, მაგრამ ისეთივე ეკონომიკური სიდუხჭირეა, როგორიც საქართველოში. ეკონომიკური დაქცევის აღსანიშნავად ახალი ცნებაც კი გაჩნდა — უკრაინიზაცია.

როგორც გულგამომპალ, ფუღურო ხეს გარეგნულად ვერ შეამჩნევს კაცი, რომ იგი მალე წაიქცევა, ასევე ვერ ხედავდა ობივატელის გონება 80-იანი წლების ბოლოს საქართველოს ეკონომიკურ მდგომარეობას. სამწუხაროდ, ბევრს დღესაც ვერ გაუგია ეს. კომუნისტებმა კი ჩინებულად იცოდნენ, რაც მოხდებოდა. ამიტომ შეაჩეჩეს ხელში ეკონომიკურად დაქცეული საქართველო 28 ოქტომბრის არჩევნებში გამარჯვებულ ეროვნულ მოძრაობას. ამიტომ დათმეს ხელისუფლება მშვიდად და უბრძოლველად. ეროვნული მოძრაობის საბედისწერო შეცდომა კი ის გახლდათ, რომ, სულწასულობისა და სიხარბის გამო, მაშინვე ხტაცეს ხელი ქუჩაში უპატრონოდ დაგდებულ ხელისუფლებას. არ მიაქცია ყურადღება იმას, რომ დაქცეულ ეკონომიკას ვერ უშველიდა და ყველაფერი ეროვნულ მოძრაობას დაბრალდებოდა. ასეც მოხდა. ეროვნული მოძრაობა სოციალისტური ეკონომიკის ნანგრევების ქვეშ მოჰყვა. ობივატელიც აწუწუნდა: ეროვნულ-გამანადგურებელი მოძრაობა ყოფილა და არა ეროვნულ-გამანთავისუფლებელი... დაანგრიეს ქვეყანა... თურმე კომუნისტების ხელში რა კარგად ვცხოვრობდით... ეს ვიშვიში გასაკვირი არ არის, ობივატელური ჭკუა შედეგს ხედავს. მიზეზის ამოცნობა არ შეუძლია.

ხალხს ნათლად უნდა აუხსნათ, რომ საქართველოს ეკონომიკური კატასტროფა სოციალიზმის შედეგია და არა ეროვნული მოძრაობისა. ამას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს არა მარტო იმისათვის, რომ გავიგოთ წარსულში რა მოხდა, არამედ უფრო მეტად იმისათვის, რომ მომავალში არ დავუშვათ ახალი საბედისწერო შეცდომა.

შექმნილი ეკონომიკური სიდუხჭირით დღეს ბევრი სარგებლობს როგორც ხელისუფლებაში, ისე ხელისუფლების გარეთ. ზოგი შეგნებულად, ზოგიც შეუგნებლად. ისინი ჩაგვჩიჩინებენ — საქართველოს ეკონომიკას ვერაფერი ეშველება რუსეთის დაუხმარებლად. თუ არ აღდგა ძველი ეკონომიკური კავშირები, ვერ შევძლებთ ვერც მრეწველობისა და ვერც სოფლის მეურნეობის აღორძინებას. ეს ქადაგება ორ მხრივ არის მიუღებელი. პირველი ის, რომ იგი ქართველს არასრულყოფილების განცდას უღვივებს და მეორე ის, რომ ტყუილია. ისე, როგორც დანიას, ნორვეგიას, ფინეთს, ჰოლანდიას საქართველოსაც შეუძლია ურუსეთოდ მძლავრი ეკონომიკის შექმნა. მაგრამ, როცა კომპარტიამ ეროვნულ მოძრაობას სოციალისტური ეკონომიკით ძირგამოთხრილი საქართველო გადააბარა, თავში მზაკვრული აზრი უტრიალებდა: ეკონომიკურად დაქცეულ საქართველოს ეროვნული მოძრაობა უცბად ფეხზე ვერ წამოაყენებს. შიმშილით, სიცივით, უსახლკარობით, ჩაუცმელ-დაუხურაობით გაწამებულ ადამიანებს ეროვნული თავისუფლების იდეა შესძულდებათ. მაშინ ისევ შევაპარებთ კომუნიზმის რესტავრაციის იდეას. ნაწილობრივ უკვე მოახერხა ეს დღეს კომპარტიამ.

დავსვათ კითხვა: რომელ ეკონომიკურ კავშირებზეა ლაპარაკი? საქართველოს რუსეთთან ეკონომიკური კუთხით ის კავშირი ჰქონდა, რაც სოციალისტური ეკონომიკური სისტემით იყო გათვალისწინებული. რა, ისევ სოციალისტური ეკონომიკის აღდგენა გვინდა? აკი სოციალური საბაზრო ეკონომიკა უნდა ავაშენოთო! თუ სოციალურ საბაზრო ეკონომიკას ვაშენებთ, მაშინ საქართველოს რუსეთთან კავშირი არ სჭირდება, რადგან სოციალური საბაზრო ეკონომიკა არც რუსეთში არსებობს. არც ის იცის, როგორ ააშენოს. ამისი არც გამოცდილება აქვს და არც სპეციალისტები ჰყავს. ამას ნათლად ადასტურებს ის უამრავი ეკონომიკური პროგრამა, რომელსაც რუსი ეკონომისტები ადგენენ, მაგრამ არცერთმა არ ივარგა. ვერავითარი ნაყოფი ვერ გამოიღო. სოციალური საბაზრო ეკონომიკის უმეცარმა რუსეთმა რა მოკავშირეობა უნდა გაუწიოს საქართველოს? ჩვენ მოკავშირედ ისეთი ქვეყანა გვინდა, სადაც სოციალური საბაზრო ეკონომიკა კლასიკური ფორმით არის ჩამოყალიბებული. მხოლოდ მას შეუძლია გვასწავლოს კიდეც და დაგვეხმაროს კიდეც.

ეროვნულ მოძრაობას როგორც საქართველოში, ისე სხვაგან შემუშავებული რომ ჰქონოდა სოციალისტური ეკონომიკიდან კაპიტალისტურ ეკონომიკაზე თანდათანობითი გადასვლის მრავალწლიანი პროგრამა-გეგმა, მაშინ, რა თქმა უნდა, სხვა გზით ვივლიდით და ხიფათსაც შედარებით ნაკლებად გადავეყრებოდით. სამწუხაროდ, ამგვარი პროგრამა-გეგმა არც ჩვენ და არც სხვებს არ აღმოგვაჩნდა. ეს შეცდომა იყო და მისი აღიარება იმდენად თუ გამოგვადგება, რომ იგი აღარ გავიმეოროთ.

ახლა სოციალისტური ეკონომიკა ყველგან, მთელ ყოფილ სსრკ-ში დანგრეულია. რაც მოკვდა, მოკვდა. მას ვერავინ გააცოცხლებს. ამ ვითარებაში რა სჯობს საქართველოსათვის ის, რომ სოციალისტური ეკონომიკის ნანგრევების შეკოწიწება დაიწყოს თუ სოციალისტური ეკონომიკის ნაგვისაგან საამშენებლო მოედანი გაწმინდოს და გაასუფთაოს და ცარიელ ადგილას სრულიად ახალი ეკონომიკის მშენებლობა დაიწყოს? თუ ვინმე დამიჯერებს, უმჯობესი ის გახლავთ, რომ ნაგვისაგან საამშენებლო მოედანი გაიწმინდოს და სრულიად ახალი ეკონომიკის მშენებლობა დაიწყოს. მართალია, ეს ძნელი საქმეა. დიდი დრო, მოთმინება, შრომისმოყვარეობა, ხელებდაკა-

---

*ვისაც ამ გამოთქმის აზრი არ ესმის, [illegible] სახოკიას „ქართული ხატოვან სიტყვა-[illegible]ში" ჩაიხედოს.

[1] უსწავლელი, წერა-კითხვის უცოდინარი (შალვა დადიანი)

პიწებული მუშაობა სჭირდება. მაგრამ აუცილებელია და უნდა გავაკეთოთ. იმისათვის ვიშრომოთ, რომ სრულიად ახალი ეკონომიკა ჩამოვაყალიბოთ, დროისა და ეპოქის შესაფერისი, ჩვენი ქვეყნის ბუნებიდან გამომდინარე. გულახდილად რომ გითხრათ, ამას დღევანდელი ხელისუფლება ვერ შესძლებს. მას სხვა შეხედულებისა და რწმენის ხალხი სჭირდება. შესაცვლელია ხელისუფლების ხასიათიც. დღეს საქართველოში არ არსებობს არავითარი პირობები დემოკრატიული წესწყობილების დასამყარებლად. დემოკრატიული წესწყობილება რომ დამყარდეს, სულ ცოტა სამი აუცილებელი პირობა მაინც უნდა არსებობდეს: აწყობილი ეკონომიკა, კანონები და ხალხის მხრით კანონის პატივისცემა. ახლა საქართველოში არც ერთია, არც მეორე და არც მესამე. ჩვენს ვითარებაში დემოკრატიაზე ლაპარაკი თავის მოტყუებაა. საქართველოს მტკიცე ხელისუფლება სჭირდება. ეს სრულებით არ ნიშნავს იმას, რომ ვინმე ველურ დიქტატურას მოითხოვს. არავითარი დიქტატორი არ ყოფილა გენერალი პინოჩეტი. დიქტატორი ძალაუფლებას არჩევნების გზით არ უთმობს სამოქალაქო ხელისუფლებას. მან უბრალოდ მტკიცე ხელისუფლება შექმნა და ჩილე დაღუპვას გადაარჩინა. ამგვარ სიმტკიცეზეა ლაპარაკი. თორემ დღეს საქართველოში ყოველგვარი ჯურის ავაზაკთაგან ხელისუფლება აბუჩად არის აგდებული. აბუჩად აგდებულმა ხელისუფლებამ ქვეყანას როგორ უნდა უპატრონოს?

ეროვნულმა მოძრაობამ ხელისუფლება უნდა დაიბრუნოს, თორემ ისე დაგვემართება, როგორც იმ ტუსაღს," ციხიდან გაქცევა რომ უნდოდა. გვირაბი გათხარა, მაგრამ მიმართულება შეეშალა და ერთი საკნიდან მეორეში ამოჰყო თავი. თუ საქართველო რუსული მანეთის ზონაში შევიდა, მაშინ საკნიდან საკანში გადასვლის პროცესი საბოლოოდ განხორციელდება.

ეკონომიკის გარდა, იმპერიის აღსადგენად რუსეთს სხვა პოლიტიკური ხრიკებიც ჰქონდა მომზადებული ეთნოკონფლიქტების სახელწოდებით. მოლდავეთში შინაომლიობა უნდა გამოეწვია დნესტრისპირეთის ჭარბ რუსულ მოსახლეობას. სომხეთი და აზერბაიჯანი ყარაბაღის გამო უნდა დახჯახებოდნენ ერთმანეთს. უკრაინისათვის ყირიმისა და დონეცკის ოლქს უნდა ჩაერტყა დანა ზურგში, საქართველოსათვის — აფსარებსა და ოსებს (ეთნონიმ აფსუას ქართულ შესატყვისად უნდა ვიხმაროთ აფსარი და აფხაზი. რატომ? ამის ახსნის დრო და ადგილი აქ არ არის. თუ საჭირო იქნება, სხვა დროს მოგახსენებთ).

რუსეთს უკვე ჰქონდა გამოცდილება აფსარებისა და ოსების გამოყენებისა. 1918—21 წლებშიც დემოკრატიული საქართველოს წინააღმდეგ ისინი ააჯანყეს. მაშინ ამან რუსეთისათვის ულდებითი შედეგი გამოიღო. წითელ არმიას გაუადვილდა საქართველოს დაპყრობა. რაკი წარსულის გაკვეთილებმა ჭკუა ვერ გვასწავლა, კომუნისტური რუსეთის მსგავსად, „დემოკრატიულმა" რუსეთმაც აფსარები და ოსები აუმხედრა დღევანდელ საქართველოს. ჩვენც ამ პროვოკაციის ანკესს დაუფიქრებლად მაშინვე წამოვეგეთ და უმწარესი დამარცხება ვიწვნიეთ.

რა თქმა უნდა, ყოვლად უკანონო და უსამართლო ე. წ. სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი უნდა გაუქმებულიყო. მაგრამ გაუქმების გადაწყვეტილება მაშინ უნდა მიელო ხელისუფლებას, როცა ქართული ჯარი მზად იქნებოდა მისი (გადაწყვეტილების) დასაცავად და განსახორციელებლად. ჩვენ კი გადაწყვეტილება მაშინ მივიღეთ, როცა ჯარი არ გვყავდა. ცუდად შეიარაღებული, უდისციპლინო, დაცალცაკებული რაზმების ამარა ვიყავით. ცხინვალში აჯანყებული ოსების წინააღმდეგ, ტაშის გრიალით, რუსი გენერალი გავაცილეთ, საქართველოს მიწა-წყალს დაიცავსო, თუმცა კარგად ვიცოდით, ოსთა აჯანყებას რუსეთი რომ აწყობდა.

ერთხელ ხომ შევცდით, მეორედაც დაუშვით იგი 1992 წლის აგვისტოში, როცა აფხაზეთში ქართული ჯარის გადაადგილება დაიწყო. აფსარებმა მაშინვე ისარგებლეს ამით. ომი გააჩაღეს ქართველთა წინააღმდეგ, არც ამ ომისათვის აღმოვჩნდით მომზადებული. მომზადებული კი არა და კომედიის თამაში დავიწყეთ. ჯერ იყო და ქართველთა სისხლით გაუმაძღარ მტერს ძმობას ვეფიცებოდით. ისინი არ ინდობდნენ ჩვენს ბავშვებს, ქალებს, მოხუცებს. უწვავდნენ სახლ-კარს, აუპატიურებდნენ, აწამებდნენ და ჟლეტდნენ. ჩვენ კი ისევ კომუნისტურად თვალთმაქცობდით. ორი ხალხის მრავალსაუკუნოვან ძმობასა და მეგობრობაზე ვლაყბობდით. მერე იყო და თბილისელი ბერიკაცები დაირაზმნენ და აფხაზეთს გაემგზავრნენ — ომში ჩვენი შვილები არ უნდა დაიხოცონ, მათი სიცოცხლე უნდა გადავარჩინოთ და ჩვენ ვიბრძოლებთო. ომი გართობა არ არის. ომი უმძიმესი სისხლიანი საქმიანობაა. მოსაგებად მას ახალგაზრდული ენერგია და ძალა სჭირდება. ყველა ქვეყანაში უყვართ მამებს შვილები. ჯერ არ გაჩენილა ამქვეყნად მამა, რომელსაც შვილის სიკვდილი უნდოდეს, მაგრამ ომში მაინც ახალგაზრდები მიდიან. იმათ აქვთ ომის მომგები ძალა და ენერგია და იმიტომ. ომის ტრაგიკული აუცილებლობაა ეს და, საუბედუროდ, ვერსად გაექცევი. ჩავიდნენ ჩვენი ბერიკაცები სოხუმში, მაგრამ ვერაფერი გააწყვეს. რამდენიმე კაცი მაშინვე დაიღუპა. სხვები კი უკან გამობრუნდნენ. მერე ამას „ქალთა ლაშქრობა" მივაყოლეთ. ერთი დეპუტატი მანდილოსანი პათეტიკურად გვარწმუნებდა — „ჩვენ ჩავდგებით შუაში, ერთმანეთს ტყვია რომ არ ესროლონ" („ოქროს არწივი", 1993 წ., 23 სექტემბერი). შუაში ჩადგომა კი არა და, ფრონტის ხაზამდე არც მიუღწევიათ, ისე გამოიპარნენ შინ. ომი ასეთი „არტისტობით" არ მოიგება. „არტისტობით" თავს ვიმასხარავებთ. მსოფლიოს თვალში სასაცილო ვხდებით. თან ტრაგიკული შედეგი ახლავს მას — საქართველოს მიწა-წყალის დაკარგვა, ქართველთა რბევა-აწიოკება, სისხლი და სიკვდილი.

არაფერს ვამბობ იმაზე, რა სამარცხვინოდ ვიქცეოდით ომის დროს. როცა ქართველთა ერთი ნაწილი (მცირე) სასიკვდილოდ სწირავდა თავს მამულის გადასარჩენად, მეორე ნაწილი (უმრავლესობა) სხვადასხვა ქვეყანაში დაწოწიალობდა სასპეკულიანტოდ. ნაირნაირ ავაზაკთა ბანდებმა, რომელთაც ფეხებზე ეკიდა სამშობლოს ბედი და იღბალი, ხომ მთელი საქართველო წალეკეს.

რატომღაც ძალიან გვიყვარს თავის სასაცილო მდგომარეობაში ჩაგდება. ერთი კაციც არ არის დღეს ჩვენში, რომელმაც არ იცოდეს, რომ რუსეთის ხელისუფლებამ წააქეზა, იარაღითა და ფულით აღჭურვა აფსართა, სომეხთა და ჩრდილოკავკასიელთა ბრბოები და საქართველოს მიუსია (როცა გაუჭირდებოდათ, უშუალოდაც მონაწილეობდა ომში რუსეთის არმია). მეტი რაღა გინდათ. სახელმწიფო უშიშროების მინისტრმაც კი აღიარა: აფსარებს ჰყავდათ მოკავშირე რუსეთის სახით („ქართველი ერი", 1994 წ. №2). აფსარებმა, სომხებმა და ჩრდილოკავკასიელებმა ზუსტად შეასრულეს რუსეთის დავალება. ააწიოკეს, დაარბიეს, გადაწვეს აფხაზეთი. ქართული მოსახლეობა მოწყვიტეს. ვინც გადარჩა მშობლიური მიწა-წყლიდან გამოაძევეს. ასეთი ვერაგობა და მხეცობა მეოცე საუკუნეში მეორედ ხდება. მეტი მაგალითი ისტორიამ არ იცის, თუმცა მეოცე საუკუნეს არც ომები აკლდა და არც რევოლუციები. პირველად ასეთი გაუგონარი დანაშაული მაშინ მოხდა, როცა მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, აღმოსავლეთ პრუსიაში, სილეზიაში, სუდეტში გერმანული მოსახლეობა (თერთმეტი მილიონი კაცი) აჰყარეს მამა-პაპეული მიწა-წყლიდან, ნაწილი გაასახლეს და ნაწილი გაწყვიტეს. გერმანელთა ადგილას კი რუსები, ჩეხები და პოლონელები დაასახლეს. მეორედ ახლა ხდება. როცა აფხაზეთში ქართული მოსახლეობა გაანადგურეს და იქ ჩვენს მიწა-წყალზე, რუსებს, სომხებსა და ჩრდილოკავკასიელებს ასახლებენ. ორივე ბოროტების ჩამდენი რუსეთი იყო. ამის მერე ისევ რუსეთს შევციცინებთ თვალებში: თუ გვიშველის, ისევ ის გვიშველისო. რატომ ვიბითურებთ ასე თავს?

აფსარებს ერთ რამეს ვერ ვუსაყვედურებთ: მათ არასოდეს (არც კომუნისტური რეჟიმის დროს და არც მერე) დაუმალავთ თავიანთი განზრახვა. ისინი ყოველთვის ამბობდნენ: ჩვენი მიზანია აფხაზეთიდან ქართველების განდევნა და ამ ტერიტორიის მითვისება. რუსეთის დახმარებითა და ხელშეწყობით მათ სურვილი აისრულეს. გაიმარჯვეს. აფხაზეთი დაიპყრეს. ქართველობა იქიდან გამოდევნეს. რისი იმედით დავდივართ ჟენევაში? როდის და სად მოუხდარა გამარჯვებულს დამარცხებულის სასარგებლოდ ნაბიჯი გადაედგას? რაიმე დაუთმოს? ნუ ვიტყუებთ თავს, ნუ ვატყუებთ ხალხს, ნუ ვნაყავთ ჟენევაში წყალს. მთელი ენერგია, დრო, ფინანსურ-ქონებრივი შესაძლებლობა მოვახმაროთ არმიის შექმნა-ჩამოყალიბებას. არმიისა და იარაღის საშუალებით უნდა დავამარცხოთ მტერი, განვდევნოთ იგი ჩვენი მამულიდან და დავიბრუნოთ აფხაზეთი და ცხინვალის ოლქი. სხვა გზა არ არსებობს.

ჟენევაში წყლისნაყვა არ გვეყო. მეორე ქვიჯაშიც ჩავასხით წყალი და ფილთაქვა დავცხეთ. გავმართეთ მოლაპარაკება აფხაზეთის სტატუსზე. ნუთუ მთლად დავკარგეთ ლოგიკური აზროვნების უნარი?

თუ ჩვენ დავმარცხდით და საბოლოოდ დავკარგეთ აფხაზეთი, მაშინ გამარჯვებული აფსარები რატომ დათანხმდებიან დამარცხებული ქართველების შეთავაზებულ სტატუსს? აფსარები ხომ თავიანთ გამარჯვებას ისე გამოიყენებენ, როგორც მათ სურთ.

თუ ჩვენ გავიმარჯვებთ და აფხაზეთს დავიბრუნებთ, რატომ უნდა მივანიჭოთ დამარცხებულ მტერს რაიმე სტატუსი? მტერს აქვს ერთი სტატუსი — მტერი. აფსარებიც სხვა სტატუსს არ იმსახურებენ. „ვისაც ჩვენ არ ვებრალებით ჩვენ შევიბრალებთ რისადა? სიკვდილი თვითონ უფალსა გაუჩენია მტრისადა" (ვაჟა-ფშაველა). ვაჟაზე დიდი ჰუმანისტი დღევანდელ საქართველოში არ ცხოვრობს. ამიტომ დავანებოთ თავი ქალაჩუნურ კაცთმოყვარეობას. დამარცხებულისა და პანღურამოკრულის ჰუმანიზმი ისეთივე თვალთმაქცობაა, როგორც ცვედანის აღშფოთება ქალის გაუპატიურებით.

საერთოდ, თუ დამოუკიდებელი ქვეყნის აშენება გვინდა, კომუნისტური რეჟიმის დანატოვარი ავტონომიები უნდა გაუქმდეს. მადლობა ღმერთს, კარგად გამოჩნდა რა უბედურებაც დაგვატეხა თავს ამ ავტონომიებმა.

თუ საქართველო მართლა იქნება დამოუკიდებელი და თავისუფალი, მაშინ ჩვენი ქვეყნის ყოველ მოქალაქეს, განურჩევლად რასისა, ეროვნებისა, რელიგიური რწმენისა, ექნება თანაბარი უფლება ყველა საქმეში. რაღა საჭიროა ავტონომია? ერთადერთი ფორმა ავტონომიისა, რომელიც დასაშვებად შეიძლება მივიჩნიოთ, ეს არის კულტურული ავტონომია. სხვა ყოველგვარი ავტონომია საქართველოსათვის მიუღებელია. სხვათა შორის, სერგეი შახრაისაც, დღეს რუსეთში საკმაოდ პოპულარულ პოლიტიკოსს, ასევე მიაჩნია: რუსეთშიც კულტურული ავტონომიებია დასაშვები და სხვაგვარი ავტონომიები უნდა მოიშალოს. ისიც თვლის, რომ პოლიტიკურმა ავტონომიებმა რუსეთს ცხოვრება გაურთულეს („მოსკოვსკიე ნოვოსტი", 1994 წ., №5). თუკი დიდი რუსეთი ოცნებობს, ცდილობს პოლიტიკური ავტონომიების გაუქმებაზე, პატარა საქართველომ რატომ უნდა გააკეთოს ეს? ყველაფერში ჭკუას რუსეთს ვეკითხებით და რატომ მაინცდამაინც ავტონომიების საკითხში გვინდა რუსეთს არ წავბაძოთ?

თუ რუსეთს მტკიცე ერთიანი სახელმწიფოსა და მძლავრი არმიის შექმნაში წავბაძავთ, აქ მართლაც შეუძლია მას მაგალითის მიმცემის როლის შესრულება. დახმარებას კი მისგან ნუ ველით. სხვა ჩვენ არ დაგვეხმარება. ჩვენ თავს ჩვენვე უნდა ვუშველოთ. მშველელი კი არმიაა. მთელმა საქართველომ უნდა ირწმუნოს მარტივი ჭეშმარიტება — საქართველო გადარჩება, თუ ქართული არმია შეიქმნება. თუ ქართული არმია ვერ (ან არ) შეიქმნება, საქართველო დაღუპულია. დაღუპვაში მარტო იმას არ ვგულისხმობ, რომ ვერ დავიბრუნებთ მტრის მიერ ოკუპირებულ ტერიტორიას — აფხაზეთსა და ცხინვალის ოლქს. ცნებას „დაღუპვას" გაცილებით ფართო მნიშვნელობით ვიყენებ იმდენად, რამდენადაც არმიის შექმნა-ჩამოყალიბება მარტო შეიარაღებული ჯარისკაცის ყოლას არ გულისხმობს.

არმიის შექმნა ნიშნავს ინდუსტრიის აღორძინებას. არ არსებობს არმია, რომელსაც არა აქვს საკუთარი მძლავრი სამხედრო მრეწველობა. ნასესხები და ნაყიდი იარაღით ომს ვერ მოიგებ. აუცილებელია სამხედრო ინდუსტრიის შექმნა. ეს კი თავისთავად გულისხმობს მრეწველობის საერთო განახლებას.

არმიის შექმნა ნიშნავს სოფლის მეურნეობის აღორძინებას. არმიას კვება სჭირდება. იგი უზრუნველყოფილი უნდა იყოს საზრდელით, ჩაცმა-დახურვით, ბინით.

არმიის შექმნა ნიშნავს დისციპლინის დამყარებას. თუ ქვეყანაში არ არის დისციპლინა, წესრიგი, ვერც არმიაში იქნება. თუ არმიაში დამყარდება წესრიგი და დისციპლინა, იგი დამყარდება მთელ ქვეყანაშიც. ვერცერთი სახელმწიფო ვერ იარსებებს უწესრიგოდ და უდისციპლინოდ. წესრიგისა და დისციპლინის გარანტია კი უნდა იყოს არმია და პოლიცია. მაგრამ ის არმია და ის პოლიცია, რომელიც თვად არის წესრიგის, დისციპლინის, უანგარობის, თავდადების, ერთგულების, ქვეყნის სიყვარულის ეტალონი.

ასეთი ამოცანა გვიდგას წინ და ამ დროს ხელისუფლება თავდაცვის სამინისტროს ხარჯებს უმცირებს. რა შეიძლება უწოდოთ ამას? ალბათ, უგუნურობას.

ვის წინააღმდეგ და სად არ უბრძოლია ქართველ ჯარისკაცს. იგი მდგარა [illegible] რომაელისა თუ ბიზანტიელის, არაბისა თუ მონღოლის, თურქისა თუ სპარსის [illegible] არასოდეს შეურცხვენია. პირველ და მეორე მსოფლიო ომების დროს ქართველი ჯარისკაცები და ოფიცრები როგორც თანაბარი თანაბარს, ისე ებრძოდნენ მთელს [illegible] სახელგანთქმულ გერმანულ [illegible]. ნუთუ ჩვენი საქმე ისე წახდა, ისე [illegible], რომ ოსებისა და აფსარების [illegible] დაგვამარცხეს? ეს იმის ბრალია, რომ [illegible], დაფანტული, დაცალკევებული [illegible] ხელისუფლებამ ვერ შეა[illegible] ქართველი ხალხის ერთ მუშტად [illegible].

[illegible] საქართველოს სჭირდება ხელისუფლება, რომელიც ჩვენს ხალხს [illegible] სიმტკიცეს, გამარჯვების [illegible] წაიყვანს კიდეც ამ გზით.

[illegible] ბედოვლათობას გათიშულობაც დაემატა. გათიშულობა იმთავითვე დაებედა ეროვნულ მოძრაობას. [illegible] საზოგადოება მტკიცედ ჩამოყალიბებული არც იყო, რომ გაითიშა. იქიდან მოყოლებული გათიშვა-გაყოფა მეტჯერ მოხდა, ვიდრე გაერთიანება-შეკავშირება. [illegible] გრძელდება ეს, მიუხედავად იმისა, რომ 1988 წლის ნოემბრიდან აქამომდე დამარცხება ბევრად მეტი ვიწვნიეთ, ვიდრე გამარჯვება. გაზეთმა „პრიზმამ" (1994 წ., №2) საქართველოში არსებული პოლიტიკური პარტიების, ორგანიზაციებისა და [illegible] სია გამოაქვეყნა. მათი რაოდენობა 64 ყოფილა. თავისთავად ეს რიცხვი [illegible] ანეკდოტურ მდგომარეობაში გვაყენებს. ამ პარტიების დიდ უმრავლესობას არც ძალა აქვს, არც ავტორიტეტი, არც [illegible] და მათ მეთაურებსაც არავინ იცნობს. საქმის გაკეთება მათ არ შეუძლიათ, [illegible] კი ემარჯვებათ. ამაზე უარესი ის გახლავთ, რომ მათი არსებობა ჩვენს დაფანტულობა-დაშლილობას ადასტურებს. ამაში გვარწმუნებს, რომ გაერთიანება არ შეგვიძლია. მიზნისათვის ერთად ბრძოლა და შრომა არ გვეხერხება. ამ მდგომარეობით მტერი ოსტატურად სარგებლობს. 64 პარტიის, ორგანიზაციისა თუ [illegible] არსებობა არც დემოკრატიზე მეტყველებს. იგი მხოლოდ ქაოსის არსებობას მოწმობს. ამ პოლიტიკურ ქაოსს საქართველო ვერასოდეს დააღწევს თავს, თუ პოლიტიკური პარტიების რაოდენობა კანონით მკვეთრად არ შეიზღუდა. სამ პარტიაზე მეტი საქართველოს არამცდაარამც არ სჭირდება. ეს კონსტიტუციურად უნდა დაკანონდეს. ისეთი შეზღუდვები უნდა დაწესდეს, რომ პარტიები სოკოებივით არ [illegible]. არც ორას და სამასკაციანი პარლამენტი სჭირდება საქართველოს. 50—60 დეპუტატი სრულიად საკმარისია. ცოტა პარტია და ცოტა დეპუტატი ცოტა ლაყბობაა. ბევრი პარტია და ბევრი დეპუტატი ბევრი ლაყბობაა. ქვეყნის გადარჩენას კი საქმე და შრომა სჭირდება. ამიტომ პარტიების რაოდენობა პრინციპული საკითხია. არსებითად დამოუკიდებლობის [illegible] საკითხია.

დაფანტული და დაშლილი ხალხი დამოუკიდებელ, თავისუფალ სახელმწიფოს ვერ ააშენებს. ერთიანობა-მთლიანობა საქართველოსათვის ყოველთვის უმთავრესი პრობლემა იყო. დღესაც ასეა. ქართული ცნობიერება, ქართული შეგნება ერთიანობა-მთლიანობის იდეით თუ არ განიმსჭვალა და გაიჟღინთა მამულს [illegible] ვერ ვუპატრონებთ. ამ მიმართულებითაც დიდი აღმზრდელობითი სამუშაოა ჩასატარებელი.

[illegible] არა მარტო ეკონომიკის აღორძინება, დამნაშავეობის მოსპობა, არმიის შექმნა და კიდევ უამრავი პრობლემის მოგვარება გვჭირდება, არამედ იმ მანკიერებათა ამოძირკვაც, რომელიც [illegible] და მენტალიტეტში ისტორიულმა [illegible] და სიდუხჭირემ ჩაგვსახლა. [illegible] მანკიერებას ფეხზედა [illegible] უნდა [illegible] და ცეცხლითა და მახვილით უნდა ვებრძოდეთ. თუ [illegible] კვაჭანტირაძისა და [illegible] თვისებები სამუდამოდ არ მოვიცილეთ და ამირანის, ავთანდილის, [illegible] ქრისტეს, [illegible] თვისებები არ აღვორძინეთ, დამოუკიდებელ საქართველოს ხომ ვერ ავაშენებთ და ვერ ავაშენებთ, საერთოდ ჩვენი, როგორც ერის არსებობაც კი შეიძლება [illegible].

დეპუტატ თედო პაატაშვილის გამოსვლა 1 მარტის პარლამენტის სხდომაზე

დღეს უმნიშვნელოვანესი დღეა საქართველოს სახელმწიფოს მრავალსაუკუნოვან ისტორიაში. „ეს-ენ-გე"-ში შესვლის საპარლამენტო რატიფიკაციით, საქართველო თავისი არსებობის მანძილზე მესამედ (მხოლოდ ალაგების შემდეგ, 1801 და 1921 წლების ანექსია), თურიდულადაც კარგავს ფაქტობრივი სახელმწიფო სუვერენიტეტის უზარმაზარ ნაწილს, ზოგი სამანეთო ზონაში შესვლით პრაქტიკულად სრულ სუვერენიტეტს მოსპობს სახელმწიფო ბიუჯეტის დამტკიცების დონეზე. ასე თუ გაგრძელდა, გარდაუვალია საქართველოს რუსეთის ერთ-ერთ ჩამორჩენილ გუბერნიად გადაქცევა. დასავლეთში უკვე ეხსიან კიდევაც ჩვენს ქვეყანას რუსეთის სამხედრო პროვინციას. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ რუსეთი საბაზრო პრინციპებზე უარს აღარასდროს იტყვის, რაც გამორიცხავს რომელიმე რეგიონის მუქთახორობას. ამის დიდი იმედიც აქვთ ეს-ენ-გე-სა თუ სამანეთო ზონის მომხრეებს; თავგამოდებით ცდილობენ რა საზოგადოების შეგნებაში შეიტანონ ამასთან არათანაბარი ურთიერთობებისას საბაზრო პრინციპებით შეიძლება მომავალ თაობათათვისაც კი დაკისრებით თავისუფალი საქართველოს სახელმწიფოს სუვერენიტეტის იდეა. ახლადხელმოწერილი შეთანხმებების თანახმად 1994 წელს საქართველომ უნდა გადაუხადოს რუსეთს 38,8 მილიონი დოლარი ვალი. ამასთან შეიძლება ზუსტად ითვლებოდეს მილიონობით არაქართველთაგან მთელი რიგ რეგიონებში (ბორჯომის ხეობა, აფხაზეთი, ჯავახეთი) უძრავი ქონების შესაძენად. საქართველოს ეს-ენ-გე-ში გაწევრიანების საპარლამენტო რატიფიკაცია ამგვარად ეწინააღმდეგება 1990 წლის 31 მარტის საყოველთაო რეფერენდუმის შედეგებს, 9 აპრილის საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აქტისა და ქართველი ერის, სრულად საქართველოს მოსახლეობის სულისკვეთებას — იცხოვრონ თავისუფალ, დემოკრატიულ სახელმწიფოში. ამდენად ჩვენს მიერ ამ გადაწყვეტილების რატიფიკაცია არა მხოლოდ ანტისახელმწიფოებრივი, არამედ არაკანონიერიცაა, რადგან მხოლოდ პლებისციტი — საყოველთაო სახალხო რეფერენდუმია პარლამენტისათვისაც კი სავალდებულო, ქვეყნის მოსახლეობის ნების უმაღლესი გამოხატულება.

მიუხედავად იმისა, რომ ამჟამინდელი რა „ეს-ენ-გე"-ს დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობად ითარგმნება, რუსეთის ინტელექტუალური ნაწილიც კი შეძრწუნებულია შიშველ ძალაზე დაფუძნებული იმპერიის რესტავრაციის უგუნური მცდელობითა და აქედან გამომდინარე უკვე თვით რუსეთის სახელმწიფოს ნგრევის ერთობ რეალური პერსპექტივით. სულ ახლა შესაძლებელია, რომ „პერესტროიკად" წოდებული მსოფლიო მნიშვნელობის პოლიტიკური პროცესი კონტექსტური იმპერიის დემონტაჟისა, ევრაზიის კონტინენტზე გლობალური კატასტროფით დაგვირგვინდეს. ცივილიზებული მსოფლიოც ძალზედ შეშფოთებულია რუსეთის უკანასკნელი არჩევნების შედეგებით. რეფორმატორთა კაბინეტის გადადგომითა თუ სახელმწიფო სათათბიროს ზოგიერთ გადაწყვეტილებათა გამო ე. წ. „ამნისტიის" (ამინისტია) მსოფლიო ბანკის პრეზიდენტის მოსკოვური ვიზიტის გადადება, აშშ-ს სენატის გადაწყვეტილება რუსეთისათვის 40 მილიარდიან დახმარებასთან დაკავშირებით. მიუხედავად მსოფლიოს ორი, უზარმაზარი ავტორიტეტის მქონე სახელმწიფოს მეთაურის ბ. ელცინისა და ე. შევარდნაძის დაჟინებული მოთხოვნისა, ვერაფრის უმიზეზობის საბაბით არც თუ ისე ადვილად იკავებს თავს რუსეთის ჯარებისათვის საქართველოში — მეზობელ სახელმწიფოში სამშვიდობო ძალების სტატუსის მინიჭებისაგან. ბევრი დასავლელი პოლიტიკური მიმომხილველი „ცივი ომის" ახალი ეტაპის დაწყებას გარდაუვლად მიიჩნევს.

საბჭოთა იმპერიის ყოფილი შემადგენელი ნაწილები თავგამოდებით მიილტვიან დემოკრატიული სამყაროს მიერ შექმნილი ჯერ მხოლოდ პოლიტიკურ-ეკონომიკური გარანტიების მოსაპოვებლად — ჩრდილოატლანტიკური თანამშრომლობის კავშირის (კავშირის და არა „ნატოს" ბლოკის წევრობისკენ) აღმოსავლეთ ევროპის და ბალტიის ქვეყნებზე რომ აღარაფერი ვთქვათ, კავშირის წევრობის სურვილი უკვე გამოთქვეს მოლდოვამ, უკრაინამ, ყაზახეთმა, აზერბაიჯანმა. ამავე კავშირში რუსეთის შესვლის აუცილებლობას საკმაოდ არგუმენტირებულად ასაბუთებენ რუსი პოლიტოლოგები რუსეთისავე ცენტრალურ პრესაში. პროგრამა „თანამშრომლობა მშვიდობისათვის" ამის ყოველნაირ თეორიულ შესაძლებლობას იძლევა. მართალია, ეს ტენდენციები რუსეთში ჯერჯერობით არც ისე ძლიერია, მაგრამ დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, რომ ისინი ერთ-ერთ ყველაზე პერსპექტიულ იდეებს წარმოადგენენ. რუსეთმა უკანასკნელ ხანს წარმოებული მრავალფეროვანი, მათ შორის რეაქციული პოლიტიკის წყალობით მთელ რიგ წარმატებებს მიაღწია გავლენის სფეროთა კვლავდაბრუნების თვალსაზრისით, მათ შორის ერთ-ერთი ყველაზე აგრესიული პოლიტიკით კავკასიაში, რასაც საქართველომ, თავისი არასწორი, ხშირ შემთხვევაში დანაშაულებრივი პოლიტიკით და ჩვენც, დეპუტატებმა ერთობ შევუწყეთ ხელი. ის, რომ გაუთავებლად ვლანძღავდით დღეს ამნისტირებულ ე. წ. რუსეთის „რეაქციულ" ძალებს ჩვენი ერთ-ერთი დიდი პოლიტიკური შეცდომა იყო. ჩვენ აფხაზეთში მიმდინარე პროცესებისათვის უნდა მიგვეცა პოლიტიკური კვალიფიკაცია, რუსეთის პოლიტიკურ ძალთა კლასიფიკაციისა და პერსონიფიკაციის მაგიერად, რადგან ეს რუსეთის საშინაო საქმეა. საქართველოს სახელმწიფო ინტერესები კი მოითხოვს ნებისმიერ რუსეთთან ნორმალური კეთილმეზობლური ურთიერთობების დამყარებას, თუკი რუსეთი საქართველოს ელემენტარულად ნორმალური არსებობის შესაძლებლობას აძლევს. რუსეთში პრაქტიკულად არ მოიძებნება ისეთი ძალები, რომლებთანაც ყველაზე მთავარი — წმინდად ადამიანური კავშირებით მიღწევა არ შეიძლებოდეს.

რაში მდგომარეობს ის მინიმუმი, მთავარი პრინციპები, რომელთა დაცვა აუცილებლად უნდა მოითხოვოს, თუნდაც დღევანდელ, უმძიმეს, მდგომარეობაში მყოფმა, მართლმადიდებლურმა საქართველომ მართლმადიდებლური რუსეთისაგან? ჩვენი ამ მდგომარეობაში ყოფნის მთავარი გარეშე ფაქტორისაგან. ალბათ ძირითად მსოფლმხედველობრივ-პოლიტიკური, სწორედ სახელმწიფოებრივ პრინციპთა დაცვა, მით უფრო, რომ 3 თებერვალს თბილისში უმაღლეს დონეზე ხელი მოაწერა რუსეთ-საქართველოს შორის „მეგობრობის, თანამშრომლობისა და ურთიერთდახმარების" ხელშეკრულებათა მთელ პაკეტს. აქვე უნდა ითქვას, რომ ამ ათეულ ხელშეკრულებათა ბევრი პუნქტი საქართველოსათვის, რბილად რომ ვთქვათ, მომგებიანი არ არის. ზემოხსენებული პრინციპებია:

1. საქართველოს სახელმწიფოს ტერიტორიული მთლიანობის დაცვა, მის მთელ ტერიტორიაზე ქართული სახელმწიფო იურისდიქციის რეალური გავრცელებით. სახელმწიფოს ტერიტორიული მთლიანობა სახელმწიფო იურისდიქციის ამ ტერიტორიაზე ამა თუ იმ ფორმით რეალური გავრცელების გარანტიის გარეშე ფიქციაა, რომელიც ხვალ თუ ზეგ აუცილებლად დაირღვევა.

2. სახელმწიფოთაშორისო სამხედრო-პოლიტიკურ თუ ეკონომიკურ ურთიერთობებში სამართლიანობის პრინციპის ელემენტარული დაცვა (10 მილიონს რომ წაიღებს, 8 მილიონისა მაინც უნდა მოგვცეს, როცა ჩვენზე ყველაფრით უფრო მდიდარი ქვეყანაა და როდესაც საშუალო ხელფასი 80-ჯერ ჩვენზე მეტი აქვთ).

ხელისუფლებამ, რომელსაც არ სურს ან არ ძალუძს ამ უმნიშვნელოვანეს პრინციპთა დაცვა, პირდაპირ — გულახდილად უნდა განაცხადოს, რომ მას გადაწყვეტილი აქვს რუსეთის პროტექტორატთა და რუსეთისავე ძალაზე დაყრდნობით ძალაუფლების შენარჩუნება (და არა ქვეყნის მართვა), რადგან იმას, რაც დღეს საქართველოში ხდება ქვეყნის მართვას ნამდვილად ვერ დავარქმევთ. მაშინ, ალბათ, ყველა ჭეშმარიტად ეროვნული პოლიტიკური ძალა პოლიტიკური და არა სამეურნეო, რადგან ქვეყნის ინტერესებიდან გამომდინარე უნარიანი მეურნეები ყოველთვის უნდა მონაწილეობდნენ ქვეყნის ეკონომიკურ პროცესებში, პოლიტიკურ ოპოზიციაში უნდა გადავიდეს და მოთმინებით უნდა ელოდოს სახელმწიფოსა (და არა ქვეყნის, საქართველო იყო და იქნება) და მარიონეტული ხელისუფლების წინასწარგანწირულ კონვულსიებს, ისინი დიდხანს ნამდვილად არ გაგრძელდება. მე ხაზს ვუსვამ „პოლიტიკურ ოპოზიციაში", რადგან ახალი სამოქალაქო დაპირისპირება (როგორი ვირტუოზული პროვოკაციითაც არ უნდა იყოს ის გამოწვეული) ნამდვილად დაღუპავს ჩვენს ისედაც დაღუპვის პირას მისულ ქვეყანას.

წამოვა თუ არა რუსეთი საქართველოსთან, დაჩოქებულ ხელისუფლებასთან მინიმალურად სამართლიან ურთიერთობებზე? — აუცილებლად წამოვა, თუკი საქართველოს ხელისუფლება შეცვლის პრინციპს „ყველაფერს ვთმობთ ძალაუფლების სანაცვლოდ". რუსეთს დღეს ნამდვილად არ ულხინს, ეს საკმაოდ ვრცელი თემაა (ზემოთ ჩვენ მხოლოდ რამდენიმე ასპექტზე მივანიშნეთ), მაგრამ დანამდვილებით შეიძლება ითქვას, რომ რუსეთის ყველაზე რეაქციულ ძალებსაც კი მშვენივრად ესმით, რომ მხოლოდ შიშველ ძალაზე დაყრდნობილ ყოვლად უსამართლო იმპერიის აღდგენის მცდელობებს დაუყოვნებლივ მოჰყვება რუსეთისავე სახელმწიფოს კატასტროფა. ყოვლად კაპიტულანტური სახელმწიფო ლოზუნგი — „საქართველოს ხელ შეუძლია რუსეთთან ბრძოლა" უნდა შეიცვალოს დებულებით „საქართველოს არ სურს რუსეთთან ომი, თუკი ეს უკანასკნელი მას — მეზობელად ღირსეული არსებობის შანსს უტოვებს". ისტორიულად საქართველო ტერიტორიებს მხოლოდ მაშინ კარგავდა, როდესაც მოსახლეობის მესამედი ბრძოლაში წყდებოდა, მესამედს სხვა ქვეყნებში მიერეკებოდნენ, მესამედი კი მთებში იხიზნებოდა. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის 18-21 წლების სოც-დემოკრატიული მთავრობა დღეს არც თუ ყველასაგან კეთილადსახსენებელია, რადგან მათ ვერ შეინარჩუნეს საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა. არა და, იმ ხელისუფლებამ სამ ფრონტზე იომა, არცთუ რუსეთისავე ფაქტორის დაუხმარებლად საქართველოს აჭარა დაუბრუნა და 1921 წლის 25 თებერვლის ანექსიის შემდეგ კაპიტულაციაზე ხელის მოუწერლად 1933 წლამდე პარიზში ემიგრაციაში არსებობდა. იმ ხელისუფლების გადარჩენილ წევრებს საქართველოს თავისუფლების ნატვრა-ხსენებაში ამოხდათ სული და, ალბათ, დღეს ძნელი წარმოსადგენი არ უნდა იყოს თუ „... რას იტყვის ჩვენზე შთამომავლობა".

რას მიიღებს რუსეთი საქართველოსთან ურთიერთობათა მეტ-ნაკლებად სამართლიანი ნორმალიზაციის შემთხვევაში? კავკასიის გასაღებად წოდებულ მართლმადიდებლურ სახელმწიფოს, როგორც სტრატეგიულ პარტნიორს. მადლობა ღმერთს ისტორიულად არსებობს რუსეთ-საქართველოს საერთო სტრატეგიული ინტერესები. თვითონ უფალმა ინება, რომ სამ უზარმაზარ მეზობელს რუსეთს, თურქეთსა და ირანს შორის ყველაზე ახლო ურთიერთობები ერთმორწმუნე რუსეთთან უნდა გვქონდეს, მაგრამ ეს სულაც არ ნიშნავს, რომ უნდა გადავიქცეთ ვიღაცის წინააღმდეგ მიმართული ექსპანსიის უსახურ, სამხედრო პლაცდარმად. ვინმეს მიმართ იმპერიული ექსპანსიიდან გამომდინარე მტრობა ქართულ ბუნებას ვერ ეთავსება. რუსეთის ოფიციალური პოლიტიკა აცხადებს, რომ ის არც ერთ სახელმწიფოს (მით უფრო კი არც ერთ ხალხს ფედერაციის შიგნით) არ განიხილავს როგორც მტრულ სახელმწიფოს — როგორც მოწინააღმდეგეს. ის, რომ დღეს რუსეთი გვშუამდგომლობს იმიერკავკასიელ ხალხებთან დიდ წილად ჩვენი არასწორი დანაშაულებრივი პოლიტიკის ბრალია, ყველა პარამეტრით პირიქით უნდა იყოს. დარწმუნებული ვარ, რომ რუსეთი საქართველოს დახმარებით გაცილებით უმტკივნეულოდ მოაგვარებს ჩრდილოეთკავკასიაში და არა მარტო ჩრდილოეთკავკასიაში არსებულ პრობლემებს, ვიდრე დამოუკიდებლად, ან თუნდაც ტრადიციული მეთოდებით.

ეხლა ამასთან დაკავშირებით, ღირს თუ არა შეერთებულ შტატებში ბატონ ე. შევარდნაძის ვიზიტის წინ საქართველოს „ეს-ენ-გე"-ში შესვლის რატიფიკაცია. ჩვენთვის გასაგებია, რომ „ფსევდობალანსის" პოლიტიკა აქეთ-იქით გაურკვეველი თამაშისა დასასრულს უახლოვდება. რუსეთი სახელმწიფო მეთაურისაგან მოითხოვს სრულ მორჩილებას — „ეს-ენ-გე"-ს რატიფიკაციის სახით და ამასთან მტკიცებას, რომ იგი არა მხოლოდ ქვეყანაში, არამედ ხელისუფლებაშიც პრაქტიკულად სრულად აკონტროლებს სიტუაციას. სანაცვლოდ რუსეთი აფხაზეთში დახმარებას, უფრო სწორედ ხელისშეშლას გვპირდება. და მხოლოდ გვპირდება — უკვე მერამდენედ? პოლიტიკა პრაგმატიზმის გარეშე წარმოუდგენელია, რას ვუტოვებთ ჩვენ ჩვენს მომდევნო ხელისუფლებებსა თუ თაობებს რუსეთთან „სავაჭროდ" თუ კი ერთხელ კიდევ უკვე მეშვიდედ მოვტყუვდით? პრაქტიკულად არაფერს (თუ არ ჩავთვლით მხოლოდ დენონსაციას) მაშინ, როდესაც რუსეთს, ყველაფერ სხვას რომ თავი დავანებოთ, რჩება მსოფლიოში ჯერ არნახული, რატომღაც ერთი — ბათუმი, ფოთი, ოჩამჩირე, სოხუმი-გუდაუთის 310 კილომეტრიანი სიგრძის სამხედრო ბაზა!!! ნუთუ არ შეიძლება, [illegible] რომ ჩვენთვის უკიდურესად წამგებიანი პრინციპით „სახელმწიფო სუვერენიტეტის ნაწილი ტერიტორიების სანაცვლოდ" აფხაზეთის რეალური დაბრუნების შემდეგ დაველაპარაკოთ. დაველაპარაკოთ თუნდაც იმ განწყობით, როგორც ეს ჩვენი პარლამენტის ერთ-ერთმა ხელმძღვანელმა პირად საუბარში თქვა: „კარგი ახლა, თქვენ მთლად თავს ნუ გაიგიჟებთ და ვიქნებით ჩვენ ეს 112 კაცი მოღალატეები!"

ამ დროს დასავლეთში ე. შევარდნაძეს ელოდებიან, როგორც დამოუკიდებელი ქვეყნის დამოუკიდებელ პოლიტიკოსს, რომელიც არ ჩავა ვაშინგტონში „ეს-ენ-გე"-ს რატიფიკაციით გზამოჭრილ რუსეთის პროტექტორატის წარმომადგენლად, მხოლოდ 50 ათასი ტონა ხორბლისა და ჰუმანიტარული დახმარების სათხოვნელად.

მე არ შევხვედრივარ არც ერთ დასავლურ პუბლიკაციას, პოლიტოლოგსა თუ პოლიტიკოსს, რომელიც საქართველოს „ეს-ენ-გე"-ში გაწევრიანებას გულწრფელად მიესალმებოდეს. ეს-ენ-გე-ში გაწევრიანებას გულწრფელად მიესალმებოდეს. ეს-ენ-გე-ში შემავალი ქვეყნებიდან 8 ამ „თანამეგობრობის" მთელ ამ რიგ ძირითად პრინციპებს ეწინააღმდეგება, მათ შორის ზემოთ აღნიშნულის გარდა საპარლამენტო რატიფიკაციის შეყოვნებით (მოლდავეთი). არც ის არის გამორიცხული, რომ რუსეთი სულ რამოდენიმე თვეში მიხვდეს, რომ ჭეშმარიტად სუვერენულ სახელმწიფოთა სამართლიანი, ურთიერთხელშემწყობი ურთიერთობანია პოსტსაბჭოური სივრცის გადარჩენის ერთადერთი გზა, და რომ ამისათვის სულაც არ არის აუცილებელი ეს-ენ-გე-ს ერთი საერთო წარმომადგენელი ჰყავდეს გაეროში. გაერთიანებული ორგანიზაციის წევრი საქართველოს სახელმწიფო მეთაურისგან ქვეყანა უპირველესად სწორედ სახელმწიფო სუვერენიტეტის შენარჩუნების, ტერიტორიული მთლიანობისა თუ მოქალაქეთა სიცოცხლისა და ქონების უსაფრთხოების რეალურ გარანტიებს ელოდება და მერე დანარჩენს.

და ბოლოს, მოგმართავთ თქვენ, ხალხის რჩეულთ, დეპუტატებს, ერთხელ კიდევ გაიცნობიერეთ დღევანდელი მომენტის ისტორიული მნიშვნელობა. ხვალ ჩვენ შესაძლოა მესამე მთავრობა დავამტკიცოთ, მაგრამ საქართველოში დღეს არსებული კოშმარისათვის ქვეყანა პირველ ყოვლისა ჩვენ, ხალხის მიერ არჩეულთ მოგვთხოვს პასუხს. უმძიმესი მდგომარეობის მიუხედავად გამოსავალი ნამდვილად არის. ქვეყნის გადარჩენის აუცილებელი წინაპირობის — გამთლიანების მაგალითი ერს ჩვენ, დეპუტატებმა უნდა მივცეთ. ერთიანი, კოალიციური ჭეშმარიტად რეფორმისტული ხელისუფლების შექმნის შესახებ შეთანხმებას ნამდვილად შევძლებთ თუკი ყველანი, პარლამენტის თავმჯდომარიდან, რიგით დეპუტატამდე უპირველესად ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ინტერესებით ვიხელმძღვანელებთ. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ჩვენ თუ კვლავ დავიქსაქსებით, თუ კვლავ დაუპირისპირდებით ერთმანეთს, თუ ერთხელ კიდევ მწარედ შევცდით, საქართველოს სახელმწიფოებრივი კატასტროფა, შესაძლოა, რეალობად იქცეს და მაშინ არა თუ შთამომავლობა, თანამედროვენიც კი აუცილებლად მოგვნათლავენ ვარლამ არავიძეებად, აქედან გამომდინარე ყველა შედეგით, რადაც არ უნდა გვითვლიდნენ ამის შეხსენებას ზოგიერთები დღეს — „პოლიტიკურ წნეხად" თუ „ტერორად".

გმადლობთ.

რადიო „თავისუფლება" იუწყება

ჩვენი თავდაცვა „სალდათის" მეზობლად

საქართველოს თავდაცვის სამინისტროში დაწყებულია რეორგანიზაციის პროცესი. მოხდება შეიარაღებული ძალების რაოდენობის შემცირება, და ზოგიერთი სტრუქტურის გაუქმება. ყოველ სამხედრო ქმედებას გააკონტროლებს რუსეთის თავდაცვის სამინისტრო და კერძოდ, ამიერკავკასიაში დისლოცირებული რუსეთის სამხედრო დაჯგუფების სარდლობა და შტაბი. ბუნებრივია კითხვა: არის თუ არა დამოუკიდებელი სახელმწიფოს თავდაცვის სამინისტრო ისეთი სტრუქტურა, რომლის ორგანიზაციაში ჩარევაც შეიძლება განეხილოთ როგორც ქვეყნის შინაურ საქმეებში ჩარევა? რატომ უნდა აკონტროლებდეს უცხო სახელმწიფოს სამხედრო სარდლობა საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს რეორგანიზაციას? ნუთუ ესეც გამოცდილი მეგობრის უანგარო დახმარებაა მხოლოდ და მხოლოდ?

რუსეთ-ესტონეთის დარღვეული შეთანხმებები

მოსკოვმა განაცხადა, რომ არ გაიყვანს ჯარებს ესტონეთიდან 31 აგვისტოსათვის, როგორც ეს ადრე იყო შეთანხმებული. ამის მიზეზი კი ის გახდა, რომ ბოლოდროინდელ რუსეთ-ესტონეთის მოლაპარაკებებზე ვერ იქნა მიღწეული შეთანხმება რუსული ჯარების გაყვანის პირობების შესახებ. ამჟამად ესტონეთის ტერიტორიაზე იმყოფება 2500 რუსი სამხედრო მოსამსახურე. რუსეთის დელეგაციამ არაორაზროვნად განაცხადა, რომ ადრე შეთანხმებული ვადა, 31 აგვისტო აღარ არის ძალაში, ვინაიდან რუსულმა მხარემ ვერ შეძლო ამჟამად ესტონეთში მცხოვრებ რუს, გადამდგარ სამხედრო მოსამსახურეთა სოციალური უზრუნველყოფის საკითხების მოგვარება. ესტონეთის საგარეო საქმეთა სამინისტრომ გაკვირვება გამოთქვა ამ განცხადების გამო და აღნიშნა, რომ რუსეთი ცდილობს ესტონეთში სამხედრო ძალების შენარჩუნებას, რათა შემდგომ მოახდინოს პოლიტიკური ზეწოლა. ამ საკითხთან დაკავშირებით... 1 მარტს საქართველოს პარლამენტმა დააკანონა რუსეთის ჯარის ყოფნა საქართველოს ტერიტორიაზე. საინტერესოა, მოახერხებს თუ არა ჩვენი საპარლამენტო უმრავლესობა ისევე ნაჩქარევად დაატოვებინოს რუსის ჯარს საქართველოს ტერიტორია, როცა ამას მიზანშეწონილად ჩათვლის, რაოდენ ნაჩქარევადაც მოახდინა მან ამ გადაწყვეტილების რატიფიცირება.

მოამზადა
ბივი ყურაშვილმა

1921 წლის საქართველოს კონსტიტუციის ახალი რედაქცია „რესპუბლიკელთა" თვალსაზრისით

დაახლოებით ერთი წლის წინ საქართველოს პარლამენტმა შექმნა სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისია, რომელსაც დაავალა 1921 წლის საქართველოს კონსტიტუციის ახალი რედაქციის მომზადება და პარლამენტისთვის წარდგენა განსახილველად და რეფერენდუმზე გასატანად. კომისიას უნდა მოემზადებინა ახალი რედაქციის კონცეფცია და პარლამენტის მიერ მისი დამტკიცების შემდეგ, ჯერ კიდევ გასული წლის დეკემბრისთვის, წარედგინა პარლამენტისთვის კონსტიტუციის ახალი რედაქციის პროექტი.

სამწუხაროდ, სხვათა და სხვათა მიზეზთა გამო ეს გეგმა ვერ განხორციელდა. დღემდე არა გვაქვს დამტკიცებული კონცეფცია, რაც იწვევს კონსტიტუციის ახალი რედაქციის მომზადების პროცესის დამუხრუჭებას. ასეთმა მდგომარეობამ კი შესაძლოა დიდი ხნით დააყოვნოს კონსტიტუციის მიღება, რაც დაუშვებლად მიგვაჩნია. ესეც გახლავთ ერთ-ერთი მიზეზი, რამაც, ჩვენი აზრით, განაპირობა სხვადასხვა ჯგუფთა მიერ კონსტიტუციის ახალი რედაქციის პროექტების, და არა კონცეფციების, წარდგენა სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიისათვის.

ერთ-ერთი ასეთი პროექტი გახლავთ პროექტი, რომელიც საქართველოს რესპუბლიკური პარტიის ინიციატივით მომზადა ავტორთა ჯგუფმა (ვ. ხმალაძე, ი. ტაბუცაძე, ო. ზოიძე, ვ. თორდია) და რომელიც მისი განხილვისას გამოთქმული შენიშვნების გათვალისწინებით, რესპუბლიკური პარტიის ეროვნული კომიტეტის გადაწყვეტილებით ა. წ. 19 იანვარს წარედგინა სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიას.

კონსტიტუციის ახალი რედაქციის ჩვენეულ პროექტს უახლოეს დროში გამოვაქვეყნებთ, ამ წერილით კი შევეცდებით განვმარტოთ ჩვენი მიდგომა აღნიშნული პრობლემისადმი. პარტიის პოზიცია ეყრდნობა 1992 წლის ყრილობის რეზოლუციას, 1992 წლის საპარლამენტო არჩევნების წინასაარჩევნო პლატფორმასა და ფრაქცია „რესპუბლიკელების" პლატფორმას, რომლებშიც ცალსახადაა დაფიქსირებული საპარლამენტო რესპუბლიკის ჩამოყალიბების სურვილი. კონცეპტუალურად სავსებით ვიზიარებთ სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიის სასამართლო ხელისუფლების სამუშაო ჯგუფის მიერ კომისიისთვის წარდგენილ ახალი რედაქციის კონცეფციას.

I

დასმული ამოცანა — 1921 წლის საქართველოს კონსტიტუციის ახალი რედაქციის მომზადება — გულისხმობს მხოლოდ იმ ძირითად დებულებათა სამართლებრივ ანალიზს, რომლებიც საფუძვლად უდევს 1921 წლის კონსტიტუციას და რომლებზე დაყრდნობითაც უნდა შეიქმნას მისი ახალი რედაქცია.

ეროვნული სახელმწიფოს აღდგენისა და სამართლებრივ სახელმწიფოდ მისი ჩამოყალიბებისთვის ბრძოლა მიმდინარეობდა და მიმდინარეობს დემოკრატიული სამყაროსა და საბჭოთა და რუსული იმპერიალიზმის ურთიერთდაპირისპირების ფონზე. აღნიშნული მიზანი, ფაქტობრივად, ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის საერთო-პოლიტიკურ დოქტრინად იქცა.

სამართლებრივი სახელმწიფოს კონცეფციის უმთავრესი პრინციპია სამართლით სახელმწიფოს შეზღუდვის იდეა და ამ პრინციპს ცალსახად იცავს 1921 წლის საქართველოს კონსტიტუცია ეროვნული სუვერენიტეტის მატარებლად ხალხის აღიარებით, რომელიც თავის ხელმწიფებას ახორციელებს მის მიერვე არჩეული წარმომადგენლობითი ხელისუფლების მეშვეობით, საპარლამენტო რესპუბლიკის გამოცხადებით და კონსტიტუციური სამართლის ნორმებით თვით კანონმდებლობის შეზღუდვით.

1921 წლის კონსტიტუცია მტკიცედ იცავს სამართლებრივი სახელმწიფოს კონცეფციას, როდესაც ადამიანის ძირითად უფლებებსა და თავისუფლებებს უშუალოდ მოქმედ სამართლად აღიარებს და ამით ამ უფლებებსა და თავისუფლებებს იცავს სახელმწიფოს შესაძლო თვითნებობისაგან, როდესაც მათი განხორციელებისთვის აუცილებელ გარანტიებს აწესებს საპარლამენტო და სასამართლო კონტროლის სახით.

მართალია, ხალხი სუვერენიტეტს ახორციელებს მის მიერვე არჩეული წარმომადგენლობითი ხელისუფლების მეშვეობით, მაგრამ იმისათვის, რომ ამ ხელისუფლებამ ხალხის სახელითვე არ მოახდინოს მის უფლებათა და თავისუფლებათა უზურპირება, აუცილებელია ხელისუფლების დანაწილება საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო განშტოებათა შორის, რომელთა უფლებამოსილებანი საკმარისად და მკაფიოდ უნდა იყოს გამიჯნული კონსტიტუციური სამართლის ნორმებით. საკანონმდებლო ხელისუფლება უნდა ეწეოდეს კანონშემოქმედებას და აღმასრულებელი ხელისუფლების კონტროლს, აღმასრულებელი ხელისუფლება — სახელმწიფო მართვასა და ადმინისტრაციულ-კონსტიტუციურ კონტროლს, ხოლო სასამართლო ხელისუფლება — მართლმსაჯულებასა და საერთო კონსტიტუციურ კონტროლს. შეუძლებელია სახელმწიფოს მიმართ სამართლის პრიმატის პრინციპის განხორციელება თუ კონსტიტუციურად არ იქნა უზრუნველყოფილი ხელისუფლების სამივე განშტოების საკმარისად დამოუკიდებელი ფუნქციობა, ურთიერთკონტროლისა და ურთიერთშეკავშირების შესაძლებლობა. შეიძლება ითქვას, რომ 1921 წლის კონსტიტუცია ამ მხრივაც საკმაოდ თანმიმდევრულად იცავს ხელისუფლების დანაწილების პრინციპს. მიუხედავად ამისა, კონსტიტუციის ამ ნაწილს, დღეისათვის არსებული თეორიული ცოდნისა და პრაქტიკული გამოცდილების თვალსაზრისით თუ მივუდგებით, ჩვენი აზრით, არსებითი ხარვეზები აქვს, რის გამოც ჩვენს პროექტში მან საფუძვლიანი ცვლილება განიცადა, თუმცა შენარჩუნებულ იქნა უმთავრესი პრინციპი — საპარლამენტო რესპუბლიკა.

1921 წლის კონსტიტუციით დახვეწილია ადგილობრივი თვითმმართველობის ინსტიტუტი, მისთვის მინიჭებული საკმაოდ ფართო უფლებებით, რაც, ბევრ სხვასთან ერთად, მთლიანად იყო უკუგდებული კომუნისტური მმართველობის პერიოდში და, სამწუხაროდ, დღემდე ვერ მოხერხდა მისი დაფუძნება.

ამრიგად, შეიძლება დავასკვნათ, რომ 1921 წლის საქართველოს კონსტიტუციის ფუძემდებლური დებულებანი შეესაბამებიან სამართლებრივი სახელმწიფოს კონცეფციას.

ამიტომ სწორედ ეს დებულებანი დაედო საფუძვლად კონსტიტუციის ახალი რედაქციის ჩვენს მიერ წარმოდგენილ პროექტს.

II

პროექტის ის ნაწილი, რომელშიც ასახულია ძირითადი დებულებები, მოქალაქეობასთან დაკავშირებული საკითხები, ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები, არსებითად იმეორებს 1921 წლის საქართველოს კონსტიტუციის დებულებებს. მაგრამ დამატებულია რამდენიმე დებულება, რომლებიც აძლიერებენ ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა კონსტიტუციურ დაცვას. მაგალითად,

„მუხლი 18. (1) დაუშვებელია მასობრივი ინფორმაციის ან მათი გავრცელების საშუალებათა მონოპოლიზაცია სახელმწიფოს, იურიდიულ ან ცალკეულ პირთა მიერ.

(2) სახელმწიფოს კუთვნილ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებზე, მათში პოლიტიკური პლურალიზმის უზრუნველყოფის მიზნით, კანონი აწესებს საპარლამენტო კონტროლს.

მუხლი 19. (2) არავინაა ვალდებული, ამტკიცოს თავისი უდანაშაულობა.

(3) არავინაა ვალდებული, მისცეს თავისი თავისა და იმ ახლობელთა საწინააღმდეგო ჩვენება, რომელთა წრეც განისაზღვრება კანონით.

(4) დაცვის უფლება გარანტირებულია პროცესის ყველა სტადიაზე.

(5) დაუშვებელია მტანჯველი და ადამიანის ღირსების შემლახველი სასჯელის გამოყენება.

(6) სასამართლო შეცდომათა გამოსწორების წესი განისაზღვრება კანონით.

მუხლი 32. (4) მოქალაქეს უფლება აქვს გაასაჩივროს სახელმწიფო მოხელის უკანონო მოქმედება და მოსთხოვოს სახელმწიფოს მიყენებული ზარალის ანაზღაურება. გასაჩივრებისა და ზარალის ანაზღაურების პირობები და წესი განისაზღვრება კანონით.

მუხლი 36. ყოველ მოქალაქეს უფლება აქვს კანონით დადგენილი წესით გაეცნოს:

ა) სახელმწიფო დაწესებულებებში მასზე არსებულ მასალებს;

ბ) სახელმწიფო დაწესებულებებში არსებულ დოკუმენტებს, თუ ისინი არ შეიცავენ სახელმწიფო, პროფესიულ ან კომერციულ საიდუმლოებას".

ვფიქრობთ, კომენტარის გარეშეც ცხადია ჩამოთვლილ დებულებათა მნიშვნელობა. აქვე შევნიშნავთ, რომ კონსტიტუციის ეს ნაწილი, ასახული მისი ახალი რედაქციის სხვადასხვა პროექტებში ჩვენი აზრით, არსებით წინააღმდეგობებს არ შეიცავენ.

პრინციპულიად განსხვავებული მდგომარეობა იქმნება, როდესაც საქმე ეხება სახელმწიფოს მართვა-გამგეობის საკითხს. ქვემოთ სწორედ მასზე გვექნება საუბარი.

III

უპირველეს ყოვლისა, მკითხველის ყურადღებას მივაქცევთ 1921 წლის საქართველოს კონსტიტუციის სამ მუხლს:

„მუხლი 1. საქართველო არის თავისუფალი, დამოუკიდებელი და დემოკრატიული სახელმწიფო. მუდმივი და უცვლელი ფორმა პოლიტიკური წყობილებისა. არის დემოკრატიული რესპუბლიკა.

მუხლი 52. ხელმწიფება ეკუთვნის მთელს ერს, პარლამენტი ამ კონსტიტუციის ფარგლებში ახორციელებს ერის ხელმწიფებას.

მუხლი 148. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მართვა-გამგეობის ფორმის გაუქმება არ შეიძლება გახდეს კონსტიტუციის გადასინჯვის წინადადების საგნად".

აქედან ცალსახად გამომდინარეობს, რომ კონსტიტუცია ეროვნული სუვერენიტეტის განხორციელების უცვლელ ფორმად აცხადებს საპარლამენტო რესპუბლიკას.

ის, რომ საქართველო უნდა იყოს რესპუბლიკა, თითქმის არავისში ეჭვს არ იწვევს. მაგრამ საპარლამენტო რესპუბლიკის დამკვიდრებას საკმაოდ ბევრი არ ეთანხმება. 1921 წლის კონსტიტუციის ამ უმნიშვნელოვანესი დებულების საწინააღმდეგო არგუმენტად მათ უმთავრესად მოჰყავთ ქვეყანაში არსებული უმძიმესი მდგომარეობა — დაქცეული ეკონომიკა, დარღვეული ტერიტორიული მთლიანობა, დამნაშავეობის არნახული დონე, დღევანდელი ხელისუფლო სტრუქტურების უუნარობა, კორუფცია და სხვ. — და ამ მდგომარეობიდან გამოსავალს ხედავენ ძლიერი აღმასრულებელი ხელისუფლების არსებობაში, რომლის საუკეთესო ფორმად ესახებათ საპრეზიდენტო რესპუბლიკა, ანუ პრეზიდენტი, როგორც აღმასრულებელი ხელისუფლებისა და სახელმწიფოს მეთაური, ანდა მართვა-გამგეობის შერეული ფორმის მქონე რესპუბლიკა (მსგავსად საფრანგეთისა), რომელშიც პრეზიდენტი, როგორც სახელმწიფოს მეთაური, ერთი მხრივ, არბიტრის ფუნქციებს ასრულებს, მეორე მხრივ კი ნიშნავს პრემიერ მინისტრს და მთავრობის სხვა წევრებს, ანუ ფაქტობრივად შეუძლია უხელმძღვანელოს აღმასრულებელ ხელისუფლებას. ორივე შემთხვევაში პრეზიდენტი საყოველთაო კენჭისყრით ირჩევა და ჩამოთვლილის გარდა ბევრი სხვა უფლებაც გააჩნია, რომლებზეც ამჯერად არ შევჩერდებით. აქვე შევნიშნავთ, რომ აღნიშნული მოდელის მომხრენი აუცილებლად მიიჩნევენ ხელისუფლების დანაწილების პრინციპის შენარჩუნებას.

წინ გავუსწრებთ სათქმელს და აღვნიშნავთ, რომ ძლიერი აღმასრულებელი ხელისუფლების არსებობა ჩვენც აუცილებლად მიგვაჩნია, ოღონდ ასეთად გვესახება ძლიერი მთავრობა და არა ძლიერი პრეზიდენტი. თუ რატომ, ამაზე ქვემოთ მოგახსენებთ.

ხელისუფლების დანაწილების პრინციპი შეიძლება გამოიხატოს შემდეგი დებულებით: „უნდა მართოს კანონმა და არა ადამიანმა"; ე. ი. ხელისუფლება ისე უნდა იყოს დანაწილებული, მის სხვადასხვა განშტოებათა უფლებამოსილებანი ისე და იმდენად მკაფიოდ უნდა იქნას განსაზღვრული, რომ ხელისუფლების მოქმედების შედეგი რაც შეიძლება ნაკლებად იყოს დამოკიდებული პიროვნებაზე, რომელიც ხელისუფლებას ახორციელებს. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, სახელისუფლო მანქანის მუშაობა რაც შეიძლება ნაკლებად უნდა იყოს დამოკიდებული ცალკეულ პიროვნებებზე. თუ ვერ შევძელით მართვა-გამგეობის ასეთი ფორმის დამკვიდრება, ფორმისა, რომელიც გამორიცხავს დიდი უფლებების თავმოყრას ერთი ადამიანის ხელში, კიდევ დიდხანს იარსებებს ჩვენს საზოგადოებაში კითხვა: „ეს თუ არა, ვინ?" კიდევ დიდხანს იქნება ჩვენი საზოგადოება გაყოფილი ორ ნაწილად, რომელთაგან ერთს ვერავინ წარმოუდგენია ხელისუფლების სათავეში, გარდა არსებული ხელისუფლებისა, ხოლო მეორეს სწორედ იგი მიაჩნია ყველა უბედურების სათავედ. და რაც უფრო რთულია კანონიერი მექანიზმი ასეთი ხელისუფლების შეცვლისა, მით მეტია ალბათობა ძალის გამოყენებით ამის გაკეთებისა. საზოგადოდ, რაც უფრო დამოუკიდებელია ხელისუფლების საკანონმდებლო და აღმასრულებელ განშტოებათა შექმნის მექანიზმები, რაც უფრო ნაკლებად არიან ისინი ერთიმეორეზე დამოკიდებულნი (მხედველობაში გვაქვს ურთიერთკონტროლისა და ურთიერთშეკავების ქმედითი შესაძლებლობანი), რაც უფრო გართულებულია ურთიერთდათხოვნის შესაძლებლობა (მით უმეტეს, თუ ასეთი რამ საერთოდ აკრძალულია), მით უფრო დიდია ალბათობა მათი მკვეთრი დაპირისპირებისა, განსაკუთრებით კი ისეთ მდგომარეობაში მყოფ ქვეყანაში, როგორშიც საქართველოა. ამ დაპირისპირებიდან „გამოსვლის" გზებიც კარგადაა ცნობილი, მაგალითებისთვის შორეულ წარსულში წიაღსვლა არაა საჭირო, საქართველო 1991—92 წლებში, რუსეთი გასულ წელს, ცენტრალური და სამხრეთ ამერიკის ქვეყნები. ეს გზებია ან ხელისუფლების ერთი განშტოების უკანონო დათხოვნა მეორის მიერ (როგორც წესი, „გამრეკავის" როლში აღმასრულებელი ხელისუფლების მეთაური — პრეზიდენტი გვევლინება), ან სამხედრო გადატრიალება, ან რევოლუცია (ეს უკანასკნელი, საბედნიეროდ, საკმაოდ იშვიათი მოვლენა გახდა და სამხედრო გადატრიალებებს ამ სახელით მათი მომწყობნი და მხარდამჭერნი ნათლავენ ხოლმე). შედეგად კი ქვეყანა იღებს დიქტატურას ან ქაოსს, ხოლო საუკეთესო შემთხვევაში — ავტორიტარულ მმართველობას და წლები, ხშირად კი ათწლეულებიც არ ჰყოფნის ქვეყანაში დემოკრატიის საწყისების დამკვიდრებას.

ცხადია, ასეთი საშიშროებისაგან არც საპარლამენტო რესპუბლიკაა დაზღვეული, მაგრამ ხელისუფლების სხვადასხვა განშტოებათა შექმნის, ურთიერთკონტროლისა და ურთიერთშეკავების მექანიზმი მინიმუმამდე ამცირებენ მას.

საპარლამენტო რესპუბლიკისაგან განსხვავებით, საპრეზიდენტო რესპუბლიკისთვის დამახასიათებელია პრეზიდენტის, როგორც სახელმწიფოსა და აღმასრულებელი ხელისუფლების მეთაურის არჩევა საყოველთაო არჩევნებით, პარლამენტისაგან დამოუკიდებლად; მთავრობის შექმნა ასევე პარლამენტისაგან დამოუკიდებლად; მათი მინიმალური პასუხისმგებლობა პარლამენტის წინაშე; პრეზიდენტის მიერ პარლამენტის დათხოვნის შეუძლებლობა. მართვა-გამგეობის შერეული ფორმის რესპუბლიკაში, მართალია, მთავრობა საკმაოდაა დამოკიდებული პარლამენტზე, მაგრამ იმის გამო, რომ პრეზიდენტი უფლებამოსილია ფაქტობრივად უხელმძღვანელოს მთავრობას, აქაც, ისევე როგორც საპრეზიდენტო რესპუბლიკაში, ერთი პირის — პრეზიდენტის ხელში თავს იყრის თითქმის ყველა მმართველობითი უფლებამოსილება, აქედან გამომდინარე ყველა იმ საშიშროებით, რაზეც ზემოთ გვქონდა საუბარი. ის მაგალითები, რომ საპრეზიდენტო რესპუბლიკის მოდელი ეფექტურად მოქმედებდა და მოქმედებს ამერიკის შეერთებულ შტატებში ან მართვა-გამგეობის შერეული ფორმისა საფრანგეთში, ვფიქრობთ, ჩვენ არ გამოგვადგება, ვინაიდან ამ ქვეყნებში ჩვენგან სრულიად განსხვავებული ტრადიციები და სოციალური გარემო იყო, არსებობდა საშუალო მესაკუთრეთა მრავალრიცხოვანი სოციალური ფენა და დემოკრატიული ცხოვრების მყარი ტრადიციები, ანუ ის გარანტიები, რაც შეუძლებლად ხდის ამ სახელმწიფოში არაკონსტიტუციურ ქმედებებსა და დიქტატურის დამყარებას. ჩვენთან კი, ჩვენდა სამწუხაროდ, ბევრი წყალი ჩაივლის, სანამ მსგავსი მდგომარეობა შეიქმნება.

მაშ, სადაა გამოსავალი? ასეთი კითხვა ქართველი პოლიტიკოსების წინაშე 1918—1921 წლებშიც იდგა და ვფიქრობთ, რომ მათ სწორი არჩევანი გააკეთეს, როდესაც უპირატესობა საპარლამენტო რესპუბლიკას მიანიჭეს. უფრო მეტიც, ხედავდნენ რა მართვა-გამგეობის სხვაგვარი ფორმის დიდ საშიშროებას საქართველოსათვის, საპარლამენტო რესპუბლიკა ეროვნული სუვერენიტეტის განხორციელების უცვლელ ფორმად გამოაცხადეს. საგაზეთო წერილი საშუალებას არ გვაძლევს, მოვიყვანოთ ყველა არგუმენტი, რამაც ასეთ გადაწყვეტილებამდე მიიყვანა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელნი და რომელსაც მთლიანად ვიზიარებთ ჩვენც. ერთს კი მაინც აღვნიშნავთ: განადგურებულია ეკონომიკა, არ არსებობს მესაკუთრეთა ფენა, არა გვაქვს დემოკრატიული ცხოვრების გამოცდილება, საზოგადოება ნაწილებადაა დახლეჩილი, დარღვეულია ტერიტორიული მთლიანობა, ხელისუფლებითი სტრუქტურები უწესრიგოა და უუნარო, მოდებულია კორუფცია, არ გვყავს ჯარი, სუსტია პოლიცია, სახელმწიფოებრივი თვითშეგნება უაღრესად დაბალ დონეზეა. ყოველივე ამის გამო საზოგადოებაში ძლიერია და კიდევ უფრო გამძაფრდება დაპირისპირება როგორც სოციალურ ფენებს, ასევე პოლიტიკურ ძალთა შორის.

ყოველივე ზემოაღნიშნული არჩევანის წინაშე გვაყენებს: ან ნგრევა და ანარქია, შედეგად კი მთლიანად სხვა სახელმწიფოს ნაწილად ან ნაწილ-ნაწილ სხვა სახელმწიფოთა ნაწილებად ქცევა, ანდა სოციალური და პოლიტიკური კომპრომისი და სახელმწიფოს შენარჩუნება (დიქტატურის მეშვეობით სახელმწიფოს შენარჩუნებას ამთავითვე გამოვრიცხავთ, ვინაიდან, სხვა მიზეზთა გარდა, საქართველოში არაა დიქტატურის დამყარებისთვის აუცილებელი პირობები — ძლიერი არმია და პოლიცია).

სოციალური და პოლიტიკური კომპრომისის მიღწევის შესაძლებლობას კი ყველაზე მეტად უზრუნველყოფს სახელმწიფო მართვა-გამგეობის ის ფორმა, რომელსაც საპარლამენტო რესპუბლიკა ითვალისწინებს.

საპარლამენტო რესპუბლიკაში მთავრობა, რომელიც, როგორც წესი, იქმნება პოლიტიკური შეთანხმების საფუძველზე შექმნილი საპარლამენტო უმრავლესობის მიერ, პასუხისმგებელია პარლამენტის წინაშე. მათი უფლებამოსილებანი საკმარისად არის გამიჯნული და გაწონასწორებული კონსტიტუციური სამართლის ნორმებით, რაც უზრუნველყოფს ხელისუფლების რომელიმე განშტოების მიერ ძალაუფლების უზურპირების შესაძლებლობას. პარლამენტი უფლებამოსილია უნდობლობა გამოუცხადოს მთავრობას და გადააყენოს იგი, ხოლო მთავრობამ, კონსტიტუციით განსაზღვრულ შემთხვევაში, შეუძლია მოსთხოვოს სახელმწიფოს მეთაურს — პარლამენტის მიერ არჩეულ პრეზიდენტს — პარლამენტის დათხოვნა და მისი ვადამდელი არჩევნების ჩატარება. ურთიერთდათხოვნის ამგვარი მექანიზმი ხელისუფლების ორივე განშტოებას აიძულებს პრობლემათა გადაჭრის გზები შეთანხმებაში ეძიოს და თუ შეთანხმება ვერ მოხერხდა, არსებობს კონსტიტუციური გზა ხელისუფლების ერთ-ერთი განშტოების დათხოვნისა, რითაც მინიმუმამდე დაიყვანება სამოქალაქო დაპირისპირების ალბათობა.

შემთხვევითი არ არის, რომ მეორე მსოფლიო ომის შემდგომმა ევროპამ, მათ შორის პოსტფაშისტურმა გერმანიამ და იტალიამ, მართვა-გამგეობის ფორმად საპარლამენტო რესპუბლიკები არჩიეს. დასავლეთ ევროპის ტრადიციული დემოკრატია საუკუნეთა მანძილზე ყალიბდებოდა და თითქმის ყველგან სწორედ საპარლამენტო მმართველობაა. სახელმწიფოს მეთაური კი ან პარლამენტის მიერ არჩეული პრეზიდენტია ანდა პარლამენტის მიერ შეზღუდული მონარქი.

IV

1921 წლის საქართველოს კონსტიტუციის ახალი რედაქციის ჩვენი პროექტ-

დასასრული მე-8 გვ.

დასასრული

...ტის თანახმად, უმაღლეს წარმომადგენლობით ხელისუფლებას ახორციელებს საქართველოს პარლამენტი, რომელიც შედგება ორი პალატისაგან — ეროვნული საბჭოსა და სენატისაგან. იგი ახორციელებს საკანონმდებლო ხელისუფლებას, აკონტროლებს მთავრობის საქმიანობას, იღებს მთავრობის მიერ შემუშავებულ რესპუბლიკის ბიუჯეტს, ახდენს საერთაშორისო ხელშეკრულებათა და შეთანხმებათა რატიფიცირებასა და დენონსირებას და სხვ.

ეროვნული საბჭო შედგება საყოველთაო და პირდაპირი არჩევნებით პროპორციული წესით არჩეული 150 დეპუტატისაგან. დეპუტატები აირჩევიან 13 რეგიონული საარჩევნო ოლქის მიხედვით.

სენატი არის მხარეების წარმომადგენელთა პალატა და მისი არჩევნები ტარდება საქართველოს მხარეებში. ყოველ მხარეში ერთმანდატიანი საარჩევნო ოლქების მიხედვით აირჩევა ექვს-ექვსი სენატორი (ის მხარეები, რომლებშიც ამომრჩეველთა რაოდენობა ასი ათასზე ნაკლებია, ირჩევენ სამ-სამ სენატორს). სენატორებს ირჩევენ შესაბამისი საარჩევნო ოლქის ტერიტორიაზე მოქმედი ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა წევრები და ამ ოლქის ტერიტორიაზე მცხოვრები სამხარეო საბჭოს ხმოსნები. განსაკუთრებული სტატუსის მქონე მხარის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანო დამატებით ირჩევს სამ სენატს. სენატორები 6 წლის ვადით აირჩევიან და ყოველ ორ წელიწადში ერთხელ სენატის შემადგენლობის ერთი მესამედი ხელახლა აირჩევა, რითაც ხდება სენატის შემადგენლობის მუდმივი განახლებისა და, იმავდროულად, მემკვიდრეობითობის შენარჩუნების უზრუნველყოფა.

პარლამენტი პალატათა ერთობლივ სხდომაზე 5 წლის ვადით ირჩევს რესპუბლიკის პრეზიდენტს, რომელიც არის სახელმწიფოს მეთაური. იგი, როგორც არბიტრი, უზრუნველყოფს სახელმწიფო ინსტიტუტთა სტაბილურ საქმიანობასა და სახელმწიფო პოლიტიკის მემკვიდრეობითობას. რესპუბლიკის პრეზიდენტი არ ახორციელებს და არ ხელმძღვანელობს აღმასრულებელ ხელისუფლებას, მაგრამ, როგორც სახელმწიფოს მეთაური და არბიტრი, ხელს აწერს საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებებს, ხელს აწერს და აქვეყნებს კანონებსა და საკანონმდებლო დეკრეტებს, არის სამხედრო ძალების მთავარსარდალი, აცხადებს საგანგებო ან ომის მდგომარეობას, ეროვნულ საბჭოს წარუდგენს მთავრობის თავმჯდომარის კანდიდატურას და მთავრობის თავმჯდომარის წარდგინებით ნიშნავს მინისტრებს, კონსტიტუციით განსაზღვრულ შემთხვევაში დაითხოვს ეროვნულ საბჭოს და ათავისუფლებს მთავრობის თავმჯდომარეს, პარლამენტის თანხმობით 10 წლის ვადით ნიშნავს რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლოსა და საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარეებსა და წევრებს და სხვ.

ამ არასრული ჩამონათვალიდანაც კი კარგად ჩანს, თუ რაოდენ მნიშვნელოვანია პრეზიდენტის უფლებამოსილებანი საპარლამენტო რესპუბლიკაში. მართალია, კონტრასიგნაციის პრინციპი ამცირებს მის უფლებამოსილებას, მაგრამ სამაგიეროდ უზრუნველყოფს ხელისუფლების მკაფიო დანაწილებას და მის უზურპირებისგან მაქსიმალურ დაცვას. გარდა ამისა, პრეზიდენტი უშუალოდ არაა პასუხისმგებელი ხელისუფლების მოქმედებაზე, რაც საშუალებას აძლევს სახელისუფლო კრიზისის შემთხვევაში შეასრულოს არბიტრის როლი და დაითხოვოს ეროვნული საბჭო ან მთავრობა.

წარმოდგენილი პროექტი საკმაოდ დიდ უფლებებს ანიჭებს მთავრობას, რაც საწინდარია აღმასრულებელი ხელისუფლების სიძლიერისა და დამოუკიდებლობისა. თუმცა, იმავდროულად ეროვნულ საბჭოს მთავრობაზე ზემოქმედების საკმაოდ ქმედითი საშუალებები გააჩნია. ესაა, უპირველეს ყოვლისა, მთავრობის თავმჯდომარისათვის უნდობლობის გამოცხადების შესაძლებლობა, მაგრამ ამ შემთხვევაში კი მთავრობა საკმაოდ კარგადაა დაცული, ვინაიდან თუ მას უნდობლობა გამოეცხადა და შემდეგი 10 დღის განმავლობაში მთავრობის ახალი თავმჯდომარე ვერ აირჩა, ძველი თავმჯდომარე რჩება თავის თანამდებობაზე. ხოლო თუ ნდობის საკითხი თვით მთავრობის თავმჯდომარემ დასვა, მაგრამ ნდობა ვერ მიიღო, მას შეუძლია მოითხოვოს ეროვნული საბჭოს დათხოვნა და პრეზიდენტი ვალდებულია დააკმაყოფილოს იგი, თუ შემდეგი 20 დღის განმავლობაში ეროვნული საბჭო არ აირჩევს მთავრობის თავმჯდომარის შემცვლელს.

პარლამენტის, პრეზიდენტისა და მთავრობის უფლებამოსილებათა ჩამოთვლასა და მათი ურთიერთობის რეგლამენტის აღწერას აღარ გავაგრძელებთ. მხოლოდ იმას დავუმატებთ, რომ საკონსტიტუციო კონტროლის ქმედითმა მექანიზმმა საკონსტიტუციო სასამართლოს სახით უნდა უზრუნველყოს კონსტიტუციის განუხრელი დაცვა. კერძოდ, საკონსტიტუციო სასამართლო უფლებამოსილია დაადგინოს კანონი და სხვა ნორმატიულ აქტთა თუ საერთაშორისო ხელშეკრულებათა და შეთანხმებათა კონსტიტუციასთან შესაბამისობა, გადაწყვიტოს დავები საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებაზე, ხელისუფლების ცენტრალურ, სამხარეო და ადგილობრივ ორგანოებს შორის უფლებამოსილებათა ფარგლების თაობაზე, განიხილოს რესპუბლიკის პრეზიდენტისთვის წარდგენილი ბრალდება სახელმწიფო ღალატის ან კონსტიტუციის მოთხოვნათა განზრახ დარღვევის გამო.

პროექტით ახლებურადაა გააზრებული სასამართლოსა და პროკურატურის ფუნქციები, ეროვნული ბანკის ხელმძღვანელ და მმართველ ორგანოთა შექმნის წესი, ბიუჯეტის შედგენისა და მიღების პროცედურა, გაძლიერებულია სახელმწიფო კონტროლის დამოუკიდებლობის დაცვა.

მოკლედ შევეხებით სახელმწიფოს ტერიტორიული მოწყობისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის საკითხებსაც. საქართველოს ტერიტორია იყოფა მხარეებად, რომლებიც იქმნება ისტორიული, გეოგრაფიული და ეკონომიკური ფაქტორების გათვალისწინებით (თბილისს მხარის სტატუსი ეძლევა). კონსტიტუციის პროექტით არაა განსაზღვრული, თუ რამდენი და რომელი მხარეები იქნება. ეს უნდა განსაზღვროს კონსტიტუციურმა კანონმა, რომელსაც ახლადარჩეული პარლამენტი მიიღებს.

პროექტის მიხედვით, ადგილობრივი თვითმმართველობა ორდონიანია. ძირეულ დონეზე თვითმმართველობა ხორციელდება თემში, დაბასა და ქალაქში (თემი წარმოადგენს ორი ან მეტი სოფლის გაერთიანებას). კანონით განსაზღვრული პირობებითა და წესით სოფელსაც შეიძლება მიენიჭოს თვითმმართველობის უფლება. მეორე დონის თვითმმართველობა ხორციელდება მხარეში. თვითმმართველობას ახორციელებენ საყოველთაო და პირდაპირი არჩევნებით არჩეული წარმომადგენლობითი ორგანოები და მათ მიერ შექმნილი და მათ წინაშე ანგარიშვალდებული აღმასრულებელი ორგანოები.

ადგილობრივ თვითმმართველობას საკმაოდ ფართო უფლებები ენიჭება, რაც საშუალებას აძლევს მას დამოუკიდებლად განაგოს ადგილობრივი საქმეები, ხოლო იმ მიზნით, რომ გააკონტროლოს ადგილობრივი თვითმმართველობის მიერ მთავრობის პოლიტიკის გატარება და თვითმმართველობისთვის გადაცემულ უფლებამოსილებათა განხორციელება, ყოველ მხარეში ინიშნება რესპუბლიკის რწმუნებული, რომელსაც მთავრობის წარდგინებითა და სენატის თანხმობით ნიშნავს რესპუბლიკის პრეზიდენტი.

„აჭარის მხარეში სახელმწიფო საქმეებს ავტონომიურად განაგებენ აჭარის ტერიტორიაზე მუდმივად მცხოვრები საქართველოს რესპუბლიკის მოქალაქენი თავიანთი წარმომადგენელთა მეშვეობით" (პროექტის 182-ე მუხლი). აჭარის სახელმწიფოებრივი მდგომარეობა, წარმომადგენლობითი და აღმასრულებელ ორგანოთა უფლებამოსილებანი განისაზღვრება საკონსტიტუციო კანონით აჭარის სტატუსის შესახებ. ამ კანონის პროექტს კი შეიმუშავებს აჭარის წარმომადგენლობითი ორგანო, საკანონმდებლო საბჭო და წარუდგენს საქართველოს პარლამენტს. აღნიშნულ კანონში დაუშვებელია ცვლილებების შეტანა აჭარის საკანონმდებლო საბჭოს თანხმობის გარეშე.

„აფხაზეთის მხარეს, როგორც აფხაზთა და ქართველთა ისტორიულად ერთობლივ საცხოვრისს, ენიჭება განსაკუთრებული სტატუსი" (პროექტის 185-ე მუხლი). „აფხაზეთს შეიძლება ჰქონდეს კონსტიტუცია, რომელიც უნდა შეესაბამებოდეს საქართველოს კონსტიტუციასა და კანონს აფხაზეთის სტატუსის შესახებ" (პროექტის 186 (2)-ე მუხლი). პროექტით განსაზღვრულია საქართველოს ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოების განსაკუთრებულ კომპეტენციას მიკუთვნებული საკითხები. ყველა დარჩენილს ავტონომიურად წყვეტენ აფხაზეთის წარმომადგენლობითი და აღმასრულებელი ორგანოები. კანონში აფხაზეთის სტატუტის შესახებ დაუშვებელია ცვლილებათა შეტანა აფხაზეთის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს თანხმობის გარეშე. აფხაზეთის მხარის სტატუტის შესამუშავებლად, აფხაზეთში არსებული ვითარების გამო, გათვალისწინებულია სტატუტის შემმუშავებელი საკრებულოს არჩევა აფხაზეთში არსებული ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულის მიხედვით. ამ საკრებულოს მიერ შემუშავებული სტატუტი საფუძვლად დაედება საქართველოს რესპუბლიკის საკონსტიტუციო კანონს აფხაზეთის სტატუტის შესახებ, რომელიც შესაბამისად აფხაზეთის მხარეში ჩატარდება მხარის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს არჩევნები. ეს ორგანო უფლებამოსილია მიიღოს აფხაზეთის მხარის კონსტიტუცია, რომელსაც ამტკიცებს საქართველოს პარლამენტი.

ვფიქრობთ, ამ მოკლე აღწერითაც კი ნათლად ჩანს, როგორ სახელმწიფოს მოდელს ვთავაზობთ ჩვენს თანამოქალაქეებს. ეს გახლავთ უნიტარული, დეცენტრალიზებული სახელმწიფო, რომელშიც ცენტრალური ხელისუფლება ახდენს უფლებამოსილებათა დელეგირებას თვითმმართველობებისთვის, რითაც უზრუნველყოფს მათი საკმარისად დამოუკიდებელი მოქმედების საშუალებას. თვით დეცენტრალიზაცია კი, საქართველოს ისტორიული განვითარებისა და დღევანდელი მდგომარეობის გათვალისწინებით, ასიმეტრიულადაა გადაწყვეტილი. აქვე ხაზგასმით უნდა აღვნიშნოთ, რომ აღნიშნულ მოდელს არაფერი აქვს საერთო სახელმწიფოს ფედერალურ მოწყობასთან.

და ბოლოს, ერთ საკითხზე, რომელიც საკმაოდ მტკივნეულად და არაერთგვაროვნად აღიქმება ჩვენი საზოგადოების მიერ — ეს გახლავთ ეთნიკურ უმცირესობათა საკითხი. ჩვენ სავსებით შეგნებულად არ გამოვყავით კონსტიტუციაში ეს საკითხი, ვინაიდან მიგვაჩნია, რომ საქართველოს მოქალაქეებს, მიუხედავად მათი რასობრივი თუ ეროვნული კუთვნილებისა, აბსოლუტურად თანაბარი უფლებები და მოვალეობები უნდა ჰქონდეთ და ასეთი ჯგუფების გამოყოფა მხოლოდ ხელს შეუშლიდა თანასწორობის დამკვიდრებას. რაც შეეხება ეთნიკურ უმცირესობების ტრადიციული კულტურული გარემოს შენარჩუნებისა და განვითარების გარანტიებს (განათლება, თეატრი, პრესა, რადიო, ტელევიზია და სხვ.), კონსტიტუციით მინიჭებული უფლებები და თავისუფლებები სავსებით უზრუნველყოფენ მათ და აუცილებლობის შემთხვევაში ასახვას ჰპოვებენ კონკრეტულ კანონებში.

საქართველოს
რესპუბლიკური პარტიის
ეროვნული კომიტეტი

პარლამენტის ფრაქცია
„რესპუბლიკელები"

მეშვიდე ბაზა

სამოცდაათიანი წლების დასაწყისში ცხინვალში დისლოცირებული საბჭოთა არმიის საჰაერო ძალების ვერტმფრენთა პოლკის სამხედრო მოსამსახურეთათვის ქალაქის ჩრდილო-დასავლეთ ნაწილში „აშენდა საცხოვრებელი კვარტალი, რომელსაც ხალხმა მაშინდელი ერთი გრანდიოზული მშენებლობის ანალოგიით „ბამი" შეარქვა. ახლა ეს ბინები საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებიდან შეხიზნულ ოსებს უკავიათ, უფრო სწორედ ეკავათ, რადგან ცხინვალის ფაქტიური გამგებელნი მათ გამოსახლებას აპირებენ, მიზეზი — ბინები ისევ უნდა დაიკავონ „სამხრეთ ოსეთის რესპუბლიკაში" დისლოცირებული რუსეთის შეიარაღებული ძალების სამხედრო შენაერთის ოფიცერთა ოჯახებმა.»

ეს ფაქტი კიდევ ერთხელ აშიშვლებს საქართველოს ხელისუფლების ყალბ განცხადებას თითქოსდა რესპუბლიკის ტერიტორიაზე რუსებს მხოლოდ სამი ბაზა და სამი ფილიალი (?!) ექნებათ.გამოდის, რომ მეშვიდე ბაზას რუსები ცხინვალში ამზადებენ, ალბათ ფილიალებით როკის გვირაბთან, დაბა ყორნისში, რომელსაც ისევ ზნაურს შეარქმევენ, დაბა ახალგორში, რომელსაც შეიძლება ლენინის სახელი არ უწოდონ (არ არის გამორიცხული საქართველოს ახალი დამპყრობის საპატივსაცემოდ ელცინო დაარქვან) და აუცილებლად ტირიფონის ველის ცენტრში, ოსურ სოფლებში, წინაგარში ან ზახორში, რომლებიც ერთი ხელის გაწვდენაზეა საქართველოს დედაქალაქიდან.

შეიძინეთ იაფი იარაღი

ადგილობრივი ხელისუფლების გადაწყვეტილებით 14 თებერვლიდან ცხინვალში პატრულირება უნდა დაეწყო რუსულ-ოსური „სამშვიდობო ჯარების" კონტინგენტს — იარაღის ამოღების მიზნით. ამის შესახებ წინასწარ ეუწყა მოსახლეობას ოსური ტელევიზიით. რა თქმა უნდა, არც პატრულირება დაუწყია ვინმეს და არც იარაღი გადაუმალავს. ქალაქის ცენტრალურ ქუჩებში კვლავ თამამად დაბრძანდებიან ავტომატებით შეიარაღებული სამოქალაქო პირები. იარაღის რაოდენობამ ამ რეგიონში, ოსების ხარჯზე, იმ დონეს მიაღწია, რომ ორიოდე წლის წინათ სანთლით საძებნი „ტულკები" და „ზაუერები" ჩალის ფასად იყიდება. თუ საქართველოს სხვადასხვა რაიონებში გლუვლულიანი იარაღის ფასი 400 ათას მანეთს აღწევს, ცხინვალში მისი ფასი 100 ათას მანეთს არ სცილდება. ისე რომ, ქართველ ბიზნესმენებს შეუძლიათ ეს ინფორმაცია გამოიყენონ — მარტო ნარკოტიკები ხომ არ უნდა გამოჰქონდეთ ცხინვალიდან.

კიდევ ერთი რეფერენდუმი

მარტის თვისათვის „სამხრეთ ოსეთის რესპუბლიკაში" დაგეგმილია რეფერენდუმის ჩატარება, სადაც მოქალაქეებმა ერთ კითხვაზე უნდა გასცენ პასუხი — საპრეზიდენტო რესპუბლიკა სურთ თუ საპარლამენტო. ოსები ყველანაირად ცდილობენ ამ რეფერენდუმში მონაწილეობის მისაღებად ჩაითრიონ რეგიონის ქართული მოსახლეობაც (დიდი და პატარა ლიახვის ხეობები, ფრონეს ხეობა). ამისათვის ისინი მათრახისა და ნამცხვრის პოლიტიკას იყენებენ. ხან ეფერებიან (სიტყვით) ამ ხალხს, ხან ემუქრებიან. რეფერენდუმში მონაწილეობის შემთხვევაში იქ მცხოვრებ ქართველებს კულტურულ ავტონომიას ჰპირდებიან. არ მონაწილეობის შემთხვევაში აყრას ემუქრებიან. საქართველოს ხელისუფლებისაგან უპატრონოდ მიტოვებული და ადგილობრივი თუ მოვლენილი მაფიოზების ხელში ჩავარდნილი ხალხი კი შეშფოთებული ელის მოვლენათა შემდგომ განვითარებას.

ოსებს ჯერჯერობით ყველაფერი გასდით და, ალბათ, ამ რეფერენდუმის ჩატარებაშიც არავინ შეუშლით ხელს. კაცს ხოფელში არ აყენებდნენ და მამასახლისობას თხოულობდაო მათზე არ ვრცელდება — კომუნისტების მმართველობის ხანაში საქართველოში ყოველთვის ისინი მამასახლისობდნენ, ვისი აქ გაჩერება მართლაც არ შეიძლება, ხოლო ქართველი კაცი მეორეხარისხოვნად ითვლებოდა და ითვლება.

არამკითხე ნათლიები

ოს სეპარატისტებს ჯერ თავად უძველესი ქართული ქალაქის ცხინვალის სახელი არ მოეწონათ და „ცხინვალ" შეარქვეს. ახლა კი ქუჩებსაც მისდგნენ, თავიანთ ყაიდაზე ნათლავენ მათ. ეს ტრადიცია „არ ახალია, ძველია". ყოველი ახალი ქუჩა თუ ხევერი, სასტუმრო თუ კინოთეატრი ოსური ტოპონიმით ან ბოლშევიკების მიერ . წითელ პარტიზანად მონათლული ოსი ყაჩაღის სახელით იხსენიებოდა ამ სამოცდაათი წლის მანძილზე. დღეს ოსურ სინამდვილეს „გმირთა" ახალი სახელები შეემატა და, რადგანაც დამოუკიდებელ ოსურ რესპუბლიკაში არაფერს აშენებენ ძველი ქუჩებიდან ქართველ საზოგადო მოღვაწეთა და გამოჩენილ ადამიანთა სახელების აღმოფხვრა დაიწყეს. მაგალითად, დიდი ქართველი პოეტის დავით გურამიშვილის ქუჩას ყველაზე ძლიერი ბანდფორმირების ყოფილი ხელმძღვანელის გარი კოჩიევის სახელი უწოდეს. ეს უკანასკნელი საკუთარმა ცოდვებმა და ზვავმა დაახრჩო გასულ წელს როკის გვირაბის მახლობლად.

ცხინვალში ელემენტარულად ნორმალურად მოაზროვნე ოსთაგან ვინმეს თუ ახსენდება დავით გურამიშვილის ეს სიტყვები:

„მინახავს ერთი პირუტყვი გორსა თუ ახალგორსაო,
თავისთვის მუტრუკს აკეთებს სხვათ გაუკეთებს ჯორსაო".

მერაბ მაისურაძე

მთავარი რედაქტორი
ნოდარ გრიგალაშვილი

სარედაქციო საბჭო
ხათუნა კვესელავა
რიმა ლომაური
მერაბ მაისურაძე
სერგო ჯანაშია

რედაქციის მისამართი:
თბილისი, თავისუფლების მოედანი, პუშკინის ქ. 5

ტელეფონები:
რედაქტორი: 93-20-36,
მოადგილე: 93-18-41.
პასუხისმგებელი მდივანი: 93-19-99

გაზეთი იბეჭდება ოფსეტური წესით საგაზეთო კორპუსში, ხოშარაულის 29.

შემოსული მასალები ავტორებს არ უბრუნდებათ.

გაზეთის
ინდექსი 66447

ფასი
8000 კუპონი

გაზეთი დაკაბადონდა კომპიუტერული წესით ფირმა „აბა"-ში
ტელ:
93-83-07, 29-49-60